TIGHT BINDING BOOK

brown book

UNIVERSAL
LIBRARY

OU_204570

UNIVERSAL
LIBRARY

OSMANIA UNIVERSITY LIBRARY

Call No. T81.6 N26Pa Accession No. T1233

Author నారాయణమూర్తి, భోగరాజు

Title పంజుర కిన్నము. 1927

This book should be returned on or before the date last marked below.

పండుగకట్నము.

కృతికర్త:

భోగరాజు నారాయణమూర్తిగారు

విజయనగర సంస్థానాస్థానకవి.

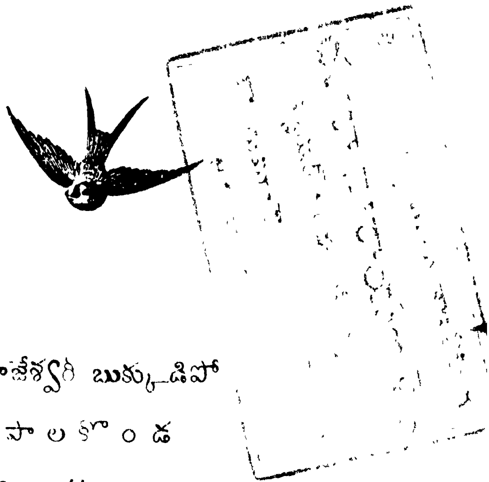

రాజేశ్వరి బుక్కుడిపో

పాలకొండ

విశాఖపట్నంజిల్లా.

స్వామ్యసంకలితము] [వెల 1—0—0

1927

రెండవకూర్పు
1000 ప్రతులు.

సరస్వతీస్తవము.

అహరహమస్మదీయహృదయాంచిత కాంచనపీఠిపై శుభా
వహమగు త్వన్నిజాకృతిని భద్రముగా నెలకొల్పి, భక్తిమై
బహుగతుల న్నుతింతు నెడఁబాయక సత్కరుణించి, భారతీ
తుహినకరాననా ! యెటులఁదోడ్పడెదో నవకావ్యకల్పనన్

శ్రీసీతారామాంజనేయ ప్రెస్
రాజమండ్రి.

పండుగ కట్నము

శ్రీ గలయత్తవారు తొలిఁ జెప్పినరీతిని గట్నమీయమిన్
జేగురుమోముతో నలిగి చిప్పున నేగెను క్రొత్త యల్లుఁడో
నాగనిజారుణప్రభలనంతముగా దిశలన్ వెలుంగఁ దా
నేగె దివాకరుండు జగమెల్లఁ దమంబున దుస్తమమ్ముగాన్

శా. శ్రీకృష్ణుండు వరింపఁజేసితిని నాచెల్లిన్ వివాహంబునన్
లోకుల్ మూఢము వోవఁగా నని కనీలో నెట్టి సంబంధముల్
చేకూర్పంగలరో కుమాతెలకువీక్షింతుంగదా యంచు, నా
రాకాచంద్రుఁడు మింటనిల్చెఁ గను గర్వస్ఫూర్తి దీపింపఁగాన్

ఉ. కానుకగొన్న యల్లుని మొగమ్ముగతిన్ గలువల్ హసింప; నే
కానుక లేనియల్లుని మొగమ్ముగతిన్ ముకుళించెఁ బద్మముల్
జోనదినైజ మొక్కనిలయమ్మునఁ బుట్టి సమానధర్మముల్
పూనియు నిట్లు గౌరవము వొందుచు సాధువు సాటివారిలోన్.

క. ధనికుల చుట్టరికము ని
ర్ధనికునకుఁ బరాభవప్రదమ్మని చందున్
గనినంతనె యుడుగణములు
క్షణమాత్రములోనఁ దొలఁగి చనె నెచ్చటికో॥

ఉ॥ ఇచ్చెదరున్న వార లటులీయఁగఁజాలరు లేనివారలే
మిచ్చుటకేనియుఁ దగియు నీయఁ రులోభులటంచు నెల్లెడ
జొచ్చి, వివాహలగ్నములఁ జూచుచు నల్లిసయల్లునల్క
య్యచ్చపుమందగంధవహుడంతయుఁ బాపెనుదానెమాయ్యో

మ॥ సరసీజారిచకోర దంపతులకుత్సాహమ్ము గల్గించి దు
శ్చరుఁడై పాపముచక్రదంపతులకుఁ సంతాపముంగూర్చె;
క్కరికిఁ మోదముఖేదమింకొకరికిఁ గల్గఁ బ్రయత్నించుటః
సిరితోఁ బుట్టినవానినైజగుణముల్ సిద్ధాంత మెందేనియుః

మ. వరుసఁ మేల్ కరదీపికాశతములన్ భాసిల్లు పెండ్లిండ్ల పం
దిరులన్ వెన్నెలఁజొన్పి చంద్రుఁడు మరెంతేన్ శోభగల్గించె;
ష్కరుణన్ బేదకుమానిద్రవ్యయుతునిన్ గల్గాల మన్నించుటః
సిరితోఁ బుట్టినవాని నైజగుణముల్ సిద్ధాంత మెందేనియు

మ. మరియుం బెక్కు గతుల్ ప్రమోదమును నాత్మంగొల
[నారాతిరిఁ

బరహాంపూరుసనొక్క యింటనొకడా బ్రాహ్మణిగూర్చుండిన
దరియూభార్యయులోభియూపతియునుద్వాహ ప్రసంగమ్ము
వరుసఁ వాదములాడఁజొచ్చిరియభిప్రాయంబు భేదించుట

ఉ. క్రిందటిమాఘమాసమున కేమనసీతకుఁ బెండ్లియూడు ద
ప్పెందలవంపుగల్గునది పెద్దదియౌనెడ; దానియీడు వా
రెందరో కాపురంబునకునేగుటచూచితి, మీరునేనునుఁ

దొందరచెందకున్నయెడ నూయియొ గోయియొచూచు
[క్రోవలెన్.

చ. కడచినకార్తికంబునకెగా పదమూడవయేఁడువచ్చె నీ
గడియకుఁబెండ్లిమాటకలగానయినన్ స్మరియింపరైరి; మీ
గడుసుఁదనంబు పోల్చుకొనఁగాఁదగుజాణనుగానుగాని యా
బుడుతనుగూర్చి యేమితలపోసిరొ చెప్పుఁడు! ప్రాణనాయకా!

ఉ. పక్కననవ్విపోయిరఁట బంధువులందఱుఁబెండ్లియందు సు
బ్బక్కకుమాత్రపందివలెఁ బల్లకినెక్కుచునుండ; నందఱున్
ముక్కనవ్రేలుపెట్టుకుని మొట్టలుమొట్టరె? మీరునేనునున్
లోక్కువయాదుమిట్లయినలోకులుకాకులు మీరెఱుంగరే?॥

చ. మఱియొకసంగతిన్ వినుఁడు! మాపెదమామయగారిచిన్నకూ
తురుగతియేమియైనది? యెదుర్కొనువేళకుఁ దోటలోన నం
దఱుఁగనిపెండ్లికూతురు విధమ్మురజస్వల యట్లున్నదం
చరిగిరికాదె భోజనమునైననుజేయక తక్షణమ్మునన్.

సీ. మధుపర్కమునుగట్టి మగనిచాటున నట్టె
నక్కుచుఁబల్లకి నెక్కునపుడు
తలుపులకడ ముద్దుగోలుక వచ్చియు రాని
పలుకులఁ బతిపేరు పలుకునపుడు
చుట్టుమూగినయట్టి చుట్టాలు ముచ్చటన్
గనుచుండ మగఁడెత్తుకొనిన యపుడు
పతిచెంతఁగూర్చుండి సతులు పాటలుపాడ
నతనితోఁ బూబంతులాడు నపుడు

ఏడేనిమిదేండ్ల బిడ్డయానేని మిగుల
శోభగానుండునేకాని చూచుటకును;
కట్టుతప్పి పెండిలియీడుగడచి గేదె
వడ్డవలెనున్న బిడ్డ శోభస్కరంబె?"

ఉ. ఇన్నిటికేమి నాకు నయిదేడులు వచ్చెనో లేదొ కాని మా
నాన్నవివాహయత్నములొనర్చుచుఁ బెండిలియీడుదప్పెనా
చిన్నకుమార్తెకంచుఁ గడుఁ జింతిలుచుండుట నాకు జ్ఞాపకం
బున్నది; ముద్దుముచ్చటయునుండునెయంతకునీడుమించినన్

ఉ. జ్ఞానమువచ్చి సీతచెలికత్తియలందరుఁ బెండ్లియాడఁగాఁ
దానటులుండిపోవుటకెదఁ గృశియించుచునెన్నిమార్లొ నా
తోననెఁ నాన్నగారికిఁకఁ దోచకపోయిన నీవెచెప్ప వ
మ్మా! ననుఁగూర్చి' యంచు; నవ్వునట్లనినందునదోషమున్నదే

ఉ. అక్కట! పెండ్లిలేదనెడునట్టి విచారముచేతనే కడుఁ
జిక్కియొకప్పుడుం గడుపునిండభుజింపక నిద్రపోక యీ
ఫక్కిని లేనిజబ్బు బలవంతముగాఁగొని తెచ్చుకొన్న దీ
చిక్కుతొలంగి పెండ్లియయి సేమముగాంచుటయెన్నఁడో కదా!

ఉ. మంచముపట్టియున్న దొకమాసమునుండియునౌషధంబులి
ప్పించితిమెన్నియో గుణముపీసముగల్గదు, డబ్బుగూర్చి ల
క్షించక రెండువారముల క్రిందటనే దొరసానినుంచి నా
మెంచి రవంతయైన గుణమీయకయున్న దదేమిపాపమో.

గీ. చిన్న సీతమ్మ! నిన్న మీనాన్నగారు
నీకు మంచిసంబంధము నిశ్చయించి

నారనుచు దాని సంతుష్టిఁగోరి నేను
సీతతోనంటి నేమహానో చూతమనుచు.

ఉ. కాటుకకన్నులన్ వెడలికాలువకట్టిన నీటిబొట్టులన్
బైటచెరంగుతోఁ దుడిచి ప్రక్కకుమోమిడి వెక్కివెక్కి నా
మాటకదేమికారణమొ మారువచింపక యేడ్వఁజొచ్చె; నా
నాటికిసీతసంగతి కనంబడుచున్నది క్రొత్త వైఖరిన్.

శా. ఏఁడీ? ఎక్కడ? రామచంద్రుఁడిఁకరానేరాడ! కేసైనవ
స్త్రాడా?' యంచునుబల్వరించునఁట యూష్ణంబందునిన్నమా
టాడంగా దొరసానిచెప్పినది; యేమైనన్ రహస్యంబు మీ
తోడన్ జెప్పద మీరునమ్మెదరొలేదో కాని నామాటలన్

గీ. నిరుడు వేసంగిలో రెండునెలల సెలవు
గడపు మాయింట రామచంద్రుఁ డదిమొదలు
వారితనమ్మగ మనసీతవర్తనంబు
నాకుఁ గ్రొత్తగాఁదోచుచున్నది యదేమొ?

క. సంగతులను సందర్భము
లం గనుఁగొన సీతమనసు లగ్నంబై యుం
డంగావలె నాతనియం
దుం గావున నేమిసేయుదురొ మీరింకన్.

గీ. పదెనిమిదేండ్లు రాకమున్నె వివాహ
మాడు బిడ్డకుఁ గావలెననుచుఁ బెద్ద
లూరకే ఘోషపెట్టరే? కారణమ్ము
బోధపడినదికద సీతబాధవలన.

క. పదమూడేడుల చిన్నది
చదువులు చదివినది మిగులఁ జక్కనిదై కో
రదె స్వయముగ వరునీగతి ?
అదిమీాతప్పగును దాని దనరెవ్వరుఁ ?

గీ. రామచంద్రుఁడు తనకు భారతమునిచ్చి
చదువుకొనుమనెనఁట ! యది మొదలుగాఁగ
బావగారిచ్చిరని యదేపనిగఁ జూపు
చుండు నందరి కుప్పొంగుచుండు నెపుడు.

గీ. ఏమి గ్రహచారమోకాని రామచంద్రుఁ
డన్న సీతకు దైవమైయున్నవాఁడు
దానిదురదృష్టమో ? లేక దానిపేరు
బలమొ ? యేమికానున్నదో తెలియదికట.

ఆ. వె. నాటినుండియిట్లు నలువురినోళ్ళలోఁ
గంటకంబు పడిన కారణమునఁ
బసనపండువంటి బాలికారత్నము
చిక్కిశల్యమయ్యె నక్కటకట !

శా. చాద స్తంబిఁకమానిప్రొద్దున నెపంచాంగంబుచూపించిమీా
రేదేనా సుముహూర్తనిశ్చయము చేయించండి? మేనల్లుచే
నేదల్లైన నదల్లెయాను ముడివేయించండి సీతమ్మకుఁ
మీాదఁ దైవమైయున్నవాఁడుమన మేనిూచేయలేమేకదా?

ఉ. తోటలుదోట్లు భూమివసతుల్ మొదలైనవిలేకయున్న నా
పూటకులేనివాఁడయిన బొట్టునొసంగక తప్పదింక; నా

మాటవినండి! దీనికఁనుమాత్రము నష్టముచెప్పకండి? యీ
పాటికినైన సీతకు శుభంబనుమాట యనండి నోటితోన్.

గీ. నా వివాహంబునందు మానాన్నగారు
నాల్గుగరిసెలమడిచెక్క నాకొసగిరి
సీతకరణమ్ముగానిచ్చివైతుదాని
భూవసతిలేనిలోపమ్ము పుట్టదింక॥

గీ. ముక్కు మొగమునెఱుంగని దిక్కుమాలి
నట్టి పెద్దసంబంధాల కాశపడక
చెప్ప చేతలనున్నాము సీతనింక
రామచంద్రున కొసఁగుడీ రవ్వయేల?॥

క. బియ్యేలఁట ! యెమ్మేలఁట!
వెయ్యిన్నూటపదియార్లు విసుగూనకయే
పొయ్యాలఁట! బైస్కిళ్లను
నియ్యాలఁట! యల్లునాఁడి వెక్కడియాసల్?

క. తప్పనిసరియని యన్నిటి
కొప్పుకొనుచుఁ గడకుఁబెండ్లి యొనరించినచోఁ
జెప్పయు దొప్పయుఁ జేతికిఁ
దప్పకవచ్చును సుమండి తలిదండ్రులకున్॥

ఉ. పెద్దపరీక్షపాస్యయిన పిల్లఁడటంచును నీమజోకుమేల్
ముద్దుగ నున్నదంచుఁ దనముద్దులబిడ్డను డబ్బునిచ్చియున్

గుర్రములుదిన్నయట్లు తరిగొప్పుల వేంకటరావుకిచ్చి యే
పొద్దును భీమశంకరముపొందు విచారము చెప్పవచ్చునే?

ఉ. పెండిలియాడికట్నముగఁ బెట్టినదంతయు మూటగట్టి, యు
ల్లుండలయత్తమామయు నలోమనియేడ్వ నదేపరీక్షకో
లండనుబోయి నేటికిని రాఁడుగదా పదియేళ్లనుండి; యే
ముండనొకూడివాఁడుచెడిపోయెనటంచనుచుందురందఱుౕ॥

సీ॥ పుట్టెడు వగపుతోఁ బట్టెడన్నమునైన
ముట్టక తనుదానె తిట్టుకొనుచు
ధూర్తుఁడై చనినట్టి భర్తపై జనియించు
దుర్వార్తలాలించి దుఃఖ పడుచు
తనయీడు చెలుల నూతన కాపురమ్ములు
గని వేడినిట్టూర్పు గార్చుకొనుచు
నాకు దిక్కెవరున్నారింక నయ్యొనా
పాపమంచును గుండెబాదుకొనుచు
పెద్దదైనట్టి యెదేండ్ల పొద్దునుండి
మగని మొగమెట్టిదో తాను మరచిపోయి
కడవల కొలంది నేడ్చు శంకరవుగారి
కన్నకూతురి దురవస్థకాంచినారె?

సీ॥ మేస్టగ్ల చేఁజాల మెప్పించుకొన్నాఁడు
మంచివాఁడను పేరుకాంచినాఁడు

పోకిరీవేషాలంబో దూర్జితంబున్న
వాఁడు పాపము దుండగీఁడు కాఁడు
చురుకైనవాఁడు ముందరికిరాఁగలవాఁడు
మంచిచెడ్డలెరింగి మసలువాఁడు
మనసీత మనసు కెక్కినవాఁడు మంచిచ
క్కనివాఁడు మీరెదిక్కనినవాఁడు
చినతనంబునుండి మనయింటనున్నాఁడు
తల్లితండ్రిలేని పిల్లవాఁడు
పెంచిపెద్దఁజేసి పిల్లనిచ్చుటకన్న
పారమార్థికంబు వేరుగలదె?

ఉ. కాఁగలవాఁడువిద్యయునుగౌరవముంగలవాఁడువాఁడు, మీ
రేగతి, పారమార్థికము నెంచి కుమార్తెనొసంగిరేని మే
లౌఁగద? యింతయార్తియును నక్కట! నెత్తినిబెట్టుకొం
[చు నూ
రేగుదుమే? కుమారుఁడొకఁడేనియు లేనిదురంతచింతతోఁ.

ఉ. కాలువప్రక్కభూములు, నెగాదిగఁబండెడు పెద్దపెద్ద సే
రీలును, గుత్తచేసిన ఖరీదగు తోటలు, నప్పులిచ్చి వ
డ్డీలకువడ్డికట్టుచు గడించిన మూటలు త్రుప్పులేకయే
వేలకు వేలుగా నిలువవేసితి రార్బుతునాటుబ్యాంకిలో!

క. కొడుకైనఁ గూతురైనను
గడకదియే కాన మనసుగలవానికి మీ

బిడనొడఁగూరిచి వడి మీ
గడియించిన దొసగిరేని గల విహాపరముఞ్.

క॥ దత్తతగూరిచి లేశము
చిత్తమునఁ దలంపఁబోక, శీఘ్రమపను లా
యత్తపరచి మేనల్లున
కుత్తరమును వ్రాసిఫంపుఁ నుత్సాహముతోఁ.

గీ॥ అనియనేకవిధమ్ముల నాత్మజాత
పరిణయముఁగూర్చి యిల్లాలు పలికినట్టి
పలుకులన్నియు నాలించి యులికిపడి మ
హోగ్రహావేశ పరవశుండగుచు నపుడు.

సీ. శిరమునగోష్పాద పరిమితిగలపంచు
వెంట్రుకల్ ముడివీడి వెన్నునంట
నొసటి గంధంపుఁబూత నెసగుకుంకుమబొట్టు
చిఱుచెమ్మటలఁ గ్రిమ్మికరగిచెదర
మెడలోనఁ జీరాను మెరుగుబంగరుకట్లు
తులసిపూసలమాల దుసికిలంగ
పొడిదగ్గుచే బుగ్గనిడినట్టి కలకండ
సారమ్ము బొజ్జపైఁ గారుచుండ
ముడుతముడుతలు పడినట్టి యొడలువణఁక
పట్టుతప్పి దౌడలువ్రేలబడఁ జికాకు

చూపుచూపులఁ జురచురఁ జూచిచూచి
భార్యకిట్లనిపల్కె నా బ్రాహ్మణుండు.

ఆ॥ వె॥ ,,ఔనె ! మాటకారివగుదువె కాని, నీ
పాటి తెలివిలేని వాఁడఁగాను
మాయమింకనోరు ! నీయుపన్యాసంబు
వింటిఁ జాలునింక విసుగుపుట్టె.

ఆ॥ వె॥ స్టేజిపైని నిల్పి చెప్పించినట్లైనఁ
గడఁగి లెక్చరీయఁగలవు నీవు
మాటనేర్పులేని మందబుద్ధిని సమా
ధానమేమి చెప్పలేను నేను.

ఆ॥ వె॥ మంచిచెడ్డలను గ్రహించక యిట్లెవ్వఁ
డాడుగాని కధకమైన చనువు
నిచ్చి నెత్తిపైని నెక్కించుకొనువాని
బ్రతుకు వట్టి రవ్వపాలుగాదె ?

సీ. గోరంత జబ్బున్నఁ గొండంతగాఁజేయు
గయ్యాళి వగలఁకు గలతచెందు
ఆలిమాటల నమ్మి యానుగాదనకుండ
ముసలి తల్లినిగాంచి కసరుచుండు
తోడఁబుట్టులనైన దూరమ్ముగానుంచి
కులకాంత సెలవుపై మెలఁగుచుండు
వెలది పల్కినపల్కు వేదవాక్కనియెంచు

సుదతియే మోక్షమంచును దలంచు
తరుణి పాదములకు దాసుఁడై దాస్యంబు
సేయువానిస్థితులు వేయిగతులు
మగువ! యట్టి పనికిమాలిన పెద్దమ్మ
మూలిచేతిలోని కీలుబొమ్మ॥

ఉ. పాయని రోగమందుఁ బసిబాలదగుల్కొనె, దీననేమహా
పాయమొ? యేమిదారి? భగవంతుడ! యంచునువేఁచుచుండ "పె
ళ్ళో" యనిపాణిముల్ గొలుకుచుందువునీమతిపోయెనేమొ? నీ
కీ యవివేక మెప్పటికి నిట్టులెయున్నదదేమి పాపమో?

ఉ. బోలెడు డబ్బుపెట్టి కొనిపోసిన మందులు వ్యర్థమయ్యె, నే
వేళకునెట్టిసంగతి చెవింబడునోయని యిట్లు కంటికిన్
నేలకునేకుచుంటి నిదినీవుగ్రహింపక మూర్ఖచిత్తవై
పేలుచునున్నదాన వవివేకునికిందఁ సనుంగణించుచున్.

సీ॥ రామచంద్రునిగాంచి ప్రేమించి మనచిన్న
ముద్దు సీతమ్మ యెప్పుడువరించె
తనకు వానికిఁబెండ్లి యొనరింపుమని సిగ్గొ
కింతైన లేక నిన్నెప్పుడడిగె
జ్వరతీవ్రమున రామచంద్రా! యటంచు నా
పసికూన యెప్పుడు పల్వరించె
ఆమాటలాలించి యవివేకురాలైన
దొరసాని యెపుడు సీతోడఁజెప్పె

కన్ను పీడని యూపసికందుపైని
నెంతవరకు గల్పించినావే గయాళి!
విన్నవారు సన్వేదర్శ వివేకమెందు
వలనఁ గలుగదో నీకు నిర్భాగ్యురాల!.

గీ. మోహమున భర్తయన్న నేమో యెఱుఁగని
చంటికూన కోరునె రామచంద్రునట్లు?
సీతసతనికిఁ గూర్పంగ నీతలంపు
గాని సాగని కోర్కెలు మానుమింక.

గీ॥ కంచుకాగడాలెత్తి ప్రపంచమెల్ల
నెంత వెదకిన నొకబెత్తెడేని భూమి
వసతిలేని దరిద్రుని పాలుచేసి
కూతుమెడ తెగనికత్తిని గోయఁగలమె॥

గీ॥ విద్యగలవాఁడెయగును; వివేకవంతుఁ
డేయథార్థము; రూపసియే నిజమ్ము;
కాని భూమివసతిలేని కారణమున
నన్నియును నంకెలేనట్టి సున్నలయ్యె॥

గీ॥ వెండిచెంబులు నుంగరాల్ విలువగలుగు
మేటి బంగారు మొలత్రాళ్ళ మాటకేమి?
పట్టుపంచల చాపైనఁ గట్టుకొనుట
కర్హుఁడై యుండవలదె నీయల్లుఁడకట॥

గీ॥ తల్లిదండ్రులు లేనట్టి పిల్లఁడనుచుఁ
బెంచి పెద్దవానినిజేసి ప్రేమతోడఁ
జదువు చెప్పించుచున్నాము చాలునింత
కన్నఁ జేయఁదగినదేమి కలదో చెపుమ॥

గీ॥ నీవు నీమడిచెక్క వానికి నొసంగి
నంతమాత్రాన ధనవంతుఁ డగునె వాఁడు?
కాని యమ్మాయి పెండ్లిసంగతినిగూర్చి
నా మనోనిశ్చయమ్ము సాంతముగవినుము॥

మ॥ అయిదారేడులనుండి పట్టుదలతో యత్నించుచున్నాడ నెం
దయినన్ జక్కని యీడుజోడుగలవాఁ డమ్మాయికై కానరా
డయినన్ గోరినకట్నమిచ్చునెడ నాయాసం బొకింతైన లే
కయెచేకూరఁగనున్న వెన్నొకడుయుక్తంబైనసంబంధముల్

సీ॥ వలసినంతటిభూమి వసతిగల్గినచోట
సాంప్రదాయముఁగూర్చి శంకపుట్టు
సాంప్రదాయముగూడ సరియైనదగుచోటఁ
గటకటా గోత్రమ్ము కలియుచుండు
గోత్రంబు మనకనుకూలమౌచోటను
లేశమైననువిద్య లేకయుండు
విద్యాదిసుగుణముల్ వెలయఁగల్గినచోట
నంగనై కల్యంబె సంగుచుండు.

అంగనై కల్యమును లేకయమిత రూప
వంతుఁడగు నెడఁ గట్నాల బాధమెండు;
సుతులనూర్వుర పెండ్లింప్ల సుళువుగాని
యొక్కయాఁడుపెండిలి కష్టమక్కటకట!

సీ॥ వెండిపళ్ళెరమందు వేయినూటపదార్లు
గుమ్మరింపుమటంచుఁ గోరినారు
బంగారు మొలతాళ్ళు నుంగరాల్ మురుగులు
చేయింపుమనినాకుఁ జెప్పినారు
ఎమ్మె బియ్యే ప్యాసయినదాక చదువు చె
ప్పించునాయని యడిగించినారు
సగమునాస్తిని లగ్నసమయాన వ్రాసియి
చ్చెదవాయటంచుఁ బ్రశ్నించినారు
గొంతుముడిలేక వారట్లు కోరుచుండ
గుండియలునాకు బిగ్గలాడుచుండె నకట!
ఎంతయత్నించినానొ? ముందేమిచేయఁ
గలనొ తెలియకపేరిలినఁ గార్యమేమి? ॥

గీ॥ కలిమియును విద్యయును రెండుగలిగి కట్న
మడుగనట్టి సంబంధమొందైన గలసి
వచ్చునేమోయనుచు నింతవరకుఁ జాల
యత్నమొనరించితినిగాని వ్యర్థమయ్యె॥

గీ॥ ఇందుచేతనె యమ్మాయి కింతవరకుఁ
బెండ్లికార్యంబు నేను గావింపలేదు
మంచిసంబంధమొకచోట నుంచినాను
అదియెనిశ్చయపరతు నెట్లయిన నింక.

క॥ పొన్నాడ కామరాజని
యున్నాఁడొక చిన్నివాఁడయోగ్యుఁడు కాఁడే
మున్నను నొక్కఁడె; తమ్ములు
నన్నలులే రాస్తియెల్ల నతనిదెసుమ్మీ॥

క॥ పదిగరిసెల తాబడిగల ;
దదిగాకై దారువేల కధికమునగదు
న్నదియఁట! లేశము ఋణమ
న్నదిలేదఁట! కట్నమునుగఁడఁట కాసైనన్॥

క॥ నలువదియేండ్ల వయస్సని
పలికెదరే కాని, మూఁడుపదులకు దాటం
గల యీడున్నటు తోఁచఁడు
కలిపించినమాట నమ్మఁగా రాదుకదా? ॥

ఆ. వె॥ అందకాడటంచు ననఁజాలనై నఁగు
రూపికాఁడు మంచియేపువాఁడు
నలుపు తెలుపు రెండుగలిగిన యొకచాయ
గలుగువాఁడెకాని నలుపుగాఁడు॥

క॥ పదియేఁడులు గావచ్చెను
మొదటికళత్రమును నష్టపోయియు నాతం
డిదివరకుఁ బెండ్లియాడఁడు
వదలని క్షయరోగమింతవర కుండుటచేన్॥

గీ॥ వేలువందలు వైద్యులపాలఁబోసి
కొనవరకుజబ్బు తొలగించుకొన్నవాఁడు
ఇంకసీతమ్మనిచ్చుట కెంతమాత్ర
మైన సంశయించుట వట్టియనవసరము॥

క॥ రోగంబంతయుఁ బూర్తిగన్
బాగైనదో లేదో యనుచుఁ బలువురితోడన్
"భోగట్టా" చేసితి నా
రోగంబికఁ గుదిరెననుట రూఢియెసుమ్మా॥

గీ॥ మొదటిభార్యకుఁగల్గిన మువ్వురాఁడు
సూనలును గూడఁబోయిరిగాన నింక
సవతిపిల్లలపోరు లేశమును సీత
కుండదేకద? హాయిగా నుండఁగలదు॥

గీ॥ తనకుసీతనిమ్మని నాకుఁదరుచువ్రాయు
చుండె నైనను గిట్టని ముండకొడుకు
లాతఁడొకముండ నుంచుకొన్నట్లు నాకు
లేని సంశయమొకటి కల్పించినాఁడు॥

గీ. ముండయును ముసుగులే దు త్తముండటంచుఁ
బలుకుబడిమీఁదఁ దరువాతఁదెలిసె నాకు;
అయిన నింతకు మగవాఁడు ; ఆలిలేని
వాఁడు, డబ్బున్నవాఁడు; ఏ యేడుపైన
నేడ్చియుండును; ఆఘోష లేల మనకు ? ॥

గీ. ఇంతకీ కలికాలమం దెవ్వఁడట్టి
యేకపత్నీ వ్రతస్థుఁడో నాకుజెఁపుము!
పెళ్లికాసంతసేపెన్ని వేషములును
వేయు; తరువాత నన్నియు మాయమగును॥

గీ. కులము గోత్రియు రూపు రేఖలును గలిమి
సాంప్రదాయము నన్నియుఁ జాలవరకు
నాకు సరిపడె; కానపౌన్నాడవారి
చిన్నవానికె యిచ్చెద సీతనింక॥

క. కాసంత కట్నమైనను
వీసము నాసింప ననుచు విస్పష్టముగా
వ్రాసె నిదివరకె; నేనును,
వ్రాసితి శుభలేఖ యిష్టపడినాననుచున్॥

గీ. వేయినూటపదారులు పోయకుండ
మంచిసంబంధమిట్లు ప్రాప్తించెమనకు
మనయదృష్టమొ? లేక యమ్మాయిచేసి
నట్టిపుణ్యమొ? యేమైన నగునుగాక! ॥

క. రాఁగలఫాల్గుణ మాసము
లోఁ గార్యము తప్ప ; దింతలో సీతయు నీ
రోగము కుదిరి శరీరము
బాగై యారోగ్యదశకు వచ్చునుగాదే! ॥

క. తనకు ద్వితీయవివాహం
బని, యాతండేకరాత్రియందే కార్యం
బును జేసికొందు ననుచును
ననెనఁట! నీయిష్టమెట్లో యట్లె యొనర్తున్ ॥

ఆ. వె. ఏకరాత్రి పెండ్లియైనయెడఁ జాల
నరకు ఖర్చు తగ్గవచ్చుననుచు;
చూడవచ్చినట్టి చుట్టాలచే నిల్లు
గుల్లగాదు డబ్బు చెల్లిపోదు ॥

గీ. అయిన నీయిష్టమే సుమీ యనుచు సుతను
పరమలౌక్యంబుగాఁ బలికెఁ భార్యతోడ;
ఖర్చుపెట్టని లోభుల గడుసుఁదనపు
మాటలాడువారు గ్రహించు పాటివారె? ॥

పండుగ కట్నము

దశరథరాజు సీతపరిణయమ్మునుగూర్చి
పలికినట్టి వెడగుపలుకులెల్ల
నాలకించి యాగ్రహాతిశయమ్మున
మేనఁ జెమటగ్రమ్మ జానకమ్మ॥

మ॥ కనులోభిత్వమునన్ గుమార్తె సుఖదుఃఖంబుల్ విచారింపకే
పెడదారింజను భర్తయత్నమును దప్పింపంగలే కేడ్వఁగా
తొడఁగెన్ భోరన; కార్యసాధనమునన్ దోడ్పా చునుంచుంగదా?
కనుసూత్నంబుగ నాడువారలకు గంగాదేవి ప్రత్యక్షమై.

క॥ అయ్యయ్యో యనుభార్యయుఁ
గుయ్యో మొఱ్ఱోయటంచుఁ గూతురు, కట్నం
బియ్యఁడని యేడ్చునల్లుఁడుఁ
జయ్యనఁగన్పింతురి లోభిసంసారమునన్.

క॥ అల్లుళ్ళకుఁ గూతుళ్ళకు
నిల్లాలికి నాశ్రితులకు హితులకు నెప్పుడున్
జెల్లనికానే నొసఁగక
ఘొల్లున నేడ్పించు లోభిగుణముల్ గనిరే.

సీ॥ ఆలిపై నొక్కింత జాలిపుట్టఁగనీదు
కన్నకూతురి సౌఖ్య మెన్ననీదు

అల్లునియల్క లక్ష్యముసేయనీయదు
గౌరవాగౌరవజ్ఞాన మిడదు
భోగంబులం దాశపుట్టఁగానీయదు
మంచిచెడ్డ లెఱింగి మసలనీదు
ఎంతకల్గిన నాశ నంతంబుకానీదు
చిత్తంబునకు శాంతిచేరనీయదు
పరులుదూషింతురని భయంపడఁగనీదు
తను వశాశ్వతమనునీతి తలఁపనీదు
పారమార్థికచింతలఁ బడయనీదు
లోభి లోభిత్వ మేమందు లోకమందు.

గీ॥ పాపము ! శరభరాజు లౌభ్యంబుచేత
భార్యకును గూతునకు ననివార్యమైన
హృదయసంతాప మొనఁగూడె; నిట్లె యెన్ని
హీనసంసారములు ప్రపంచానఁ గలవొ.

సీ॥ నాగవిల్లిదినంపు నానుదక్క మఱొక్క
యరకాసునెఱుఁగదా పరమసాధ్వి
తనకొక్కదీరు జల్తారుచీరయు నెందుఁ
గట్టియెఱుంగదా ఘనచరిత్ర
నారగుడ్డలుదక్క నామనేమనునొక్క
పట్టుపోగెఱుఁగదా భాసురాంగి

పుట్టినింటనునోచి నట్టినోములుదక్క-
నొకనోము నెఱుఁగదా యురుగుణాఢ్య
వేలకును వేలుగలవాని యాలియయ్యు
నట్టినిర్భాగ్యుఁ జేపట్టి నట్టులామె
కలనయిన సౌఖ్యమన నెఱుంగక మెలంగు
నట్టి లోభీశ్వరుఁడు పతియైనకతన.
గీ. తనదు లోభిత్వమున కట్టి ధన్యచరిత
పరమసాధ్వి యిల్లాలౌటఁబట్టికాని
యింకొకతెయైనయెడల గుట్టుల్లఁదోలఁగ
శరభరాజు సంసార మేచందమగునొ?
మ॥ తనకుంగట్నము బాధలేదని యసందర్భంపు సంబంధ మి
ట్లనుఁగుంబిడ్డకునిశ్చయించెనని యయ్యబ్జాక్షి దుఃఖించి, చే
యునదిం కేమియులేక రోషముననూయోగోయియోచూ
చుకొం
దునటంచుఁ గడునేడ్వఁజొచ్చెపతిధూర్తుంభ గ్గ్రహీక్షించుచుఁ
క॥ చిన్నప్పుడు నాగ్రిహాము
గన్నప్పుడు దెలివిలేని కాంతలకెల్లం
దు న్నూతులు గోతులు నిజ
మెన్నంగా లక్కపిడతలే యగుఁగాదే?
మ॥ అటుదుఃఖించి పతిప్రియత్న మనివార్యంబంచునూహించి
యిం
కెటుకానున్నదొసీతభాగ్యమదియట్లే యానటం చెంచియిం

కటఁదానిల్వకనిద్రపై నెపముతో నాసాధ్వి లేవంగఁ దాఁ
జిటికెల్ వేయుచు నావులించుచును లేచెన్ భర్తవెన్వెంటనే.

గీ. అటు పరస్పరాగ్రహ చిత్తులగుచు వార
లొండొరులతోడ మాటాడకుండ ముందు
జానకమ్మయు, వెనుకను శరభరాజు
నల్లనన్ మెట్లు దిగిక్రింది కరిగినంత.

సీ. రంగారు బంగారు రంగొప్పు నునుగొప్పు
గప్పుకుళ్ళాయి చక్కఁగ ధరించి
లేదులేదనిపించు లేఁగౌనుజిగిమించు
గతిఁబొల్చు తెల్లని గౌనుదాల్చి
వదనమ్ము క్రొత్తచక్కఁదనమ్ము గనలోచ
నమ్ములందు సులోచనమ్ములుంచి
వాటమౌమేజోటి నీటు తేటునుగీటు
సూటైన మేల్బూటు జోడుదొడఁగి
గుండె పరికించురబ్బరు గొట్టమొంచు
నడుమునఁదగిల్చి చావడినడుమనిల్చి
వైద్యురాలైన దొరసాని వారికప్పు
డెదురుపడె; సీతకై వారు బెదురుపడఁగ.

ఉ.. కూతునకే ప్రమాదమొనగూడెనొయంచునుజానకమ్మయు
త్యాతురతన్ భయంపడుచు నచ్చటికేగఁగ నామెతోడనే

యాతఁడుఁగూడ మిక్కిలి భయాతురుఁడై చనిచెంతనిల్చిమా
సీతకు నెట్టులున్నదియో చెప్పుమనన్ దొరసానియిట్లనున్.

క॥ పంతులు ! మీరెంతయు ధన
వంతులు, నదిగాక సుగుణవంతులువిద్యా
వంతులు,మీకన్ననుమా
యింతులు,పనిలోవలంతులే సాధింపన్ ?.

గీ॥ వయసు చాలఁగమీరిన వారు వలసి
నంత లోకానుభవమున్నయట్టి వారు
మీకు బుద్ధులు చెప్పుట నాకుఁ దగదు
కాని, చెప్పకతప్పదు గాన వినుఁడు॥

గీ॥ చనువుగల దండుచేత నేమనినఁగాని
నను క్షమింపంగవలయు; సీతనుగురించి
చెప్పుటకులేదు చూచుటతప్ప; మీకు
మార్గ్రెచెంతకు రండొక్క మారు మీరు

క॥ అనిపలికి టక్కు టక్కునఁ
దనజోడొక వింతమైన ధ్వనిసేయఁగఁ జ
ప్పునఁ జావడిగదిలోనికిఁ
జనె నాదంపతులు వెంటఁ జనుదేరంగన్.

సీ॥ బుద్ధిదీపపుఁబొగన్ బూజుపట్టినపట్లు
వెల్లఁగట్టిన చాందినీలుగాఁగ

రేకులూడిన తాటియాకుచాపలె నేలఁ
బరచిన రత్నకంబళులుగాఁగ
చెదపుర్వులల్లిన చెదలుగోడల కెల్ల
చిత్తరువుల భాతి చెన్నుమీఱ
కుసులుజారిన నులకమంచంబులే
యటుఁదూగుటుయ్యాల లగుచుఁదనర
గబ్బిలమ్ముల రెక్క లబ్బురంపడఁజేయు
వింజామరమ్ములై రంజిలంగ
నలుదెసలఁ గ్రమ్ముకొనిన దోమలరవమ్ము
సొగసుకత్తెల సంగీతముగఁ జెలంగ
వరలు నాగదియెల్ల నాకరభరాజు
రాజ శబ్దంబు మిగుల సార్థకమొనర్చె.

సీ॥ భృంగమ్ముల తెఱంగు ముంగురుల్ చెలరేగి
మొగముదమ్మునిగ్రమ్మి సగముగప్ప
లోలోననె కృశించు నాలోలలోచన
లోచనమ్ములు చాలలోతువార
చక్కని చిక్కని చెక్కుటద్దమ్ములు
కన్నీటి బావులై కళలువాయ
జ్వరతీవ్రమునఁగాగి సన్నగిల్లినమేని
పసుపుపచ్చనిఛాయ పసతొలంగ

జీర్ణమై కఱుమాసిన చీరనడఁగి
సహజలావణ్య గరిమమ్ము సన్యసింపఁ
బతిపతియటంచు విలపించు రతివిధానఁ
గన్పడుకుమారైనరసె నాకన్నతండ్రి.

సీ॥ కంటకావృతభీమ కాననాంతరసీమఁ
గోమరారు కేతకీ కుసుమమట్లు
కడుహైన్యమున భూమిగర్భానఁ బ్రిభ్భన్న
గతిసడంగిన మేటి గతనమట్లు
హిమజాల శైవాల సముదయమ్ములఁజిక్కి
పంకనిర్మగ్నమౌ పద్మమట్లు
రాహుగ్రహాగ్రిస్థ రాకాసుధాకరు
నిస్తేజచంద్రికానిచయమట్లు
మాసిభరియింపరాని దుర్వాసనగల
మాసికల బొంతపైఁ గుక్కిమంచమందు
లేశమును దనువుపై స్మృతిలేకపడిన
కన్నకూతురినరసె నాకన్నతండ్రి.

గీ. మివ్వుల జ్వరతీవ్రిమున మేనస్మృతితొలంగి
పలుగతులఁ బ్రియునిగూర్చి పలువరించు
బాలనొకవేళ్రిలఁ జూపుచుఁ బలికెనిట్లు
శరభరాజుతో దొరసాని జాలిఁబూని.

శా॥ ఎల్లెమ్మేస్సుపరీక్ష ప్యాసు యిన యీ యేడేండ్లలోఁ గాటికిన్
గాళ్ళుంజాపిన రోగులన్ సయితమున్ గాపాడితింగాని, నా
వల్లం బాయని రోగ మొక్కటియు సంప్రాప్తింప; దాశ్చర్యమె
న్నాళ్ళో ప్రైమెసను బాయకున్న యదియూష్ణంబీకుమారీమణిన్.

మ. ఇది టైఫాయిడు ఫీవరే యయినచో నిన్నాళ్ళు జీవింపనీ
యదు; నాయౌషధమింక నేజ్వరము నేనన్నాళ్ళు రానీయ, ది
య్యది చిత్రంబగు వ్యాధి నైద్యులకు సుంతైనన్ గ్రహింపంగరా
నిది, నేఁ బోల్చితిఁ దెల్పెదన్ వినుఁడు దీనిం గూర్చి స్పష్టమ్ముగా.

గీ. మీరు నమ్మరుగాని సాధారణముగ
డాక్టరులకిట్టి కేసు తటస్థపడదు;
అటు తటస్థపడిన యెడ నరసి వ్యాధి
యిట్టిదని గ్రహించుట నట్టిమాట.

ఉ. వ్యాధులయందు నెందు నిటువంటిది కల్గదు; దీనికిన్ మనో
వ్యాధియటంచుఁ బేరు; తగినట్టుల నౌషధసేవలెన్నొ యే
వ్యాధులకేని దత్తదుచితానుగతిన్ గలవైన నీమనో
వ్యాధికి మందు లేదనుచుఁ బల్కెదరార్యులు బ్రాహ్మణోత్తమా.

గీ. ఏమహా వ్యాధియును గూడ నింత ఘోర
బాధ కల్గింప దీ మనోవ్యాధి రీతి
మృతుని మాత్రమె మొదలంటఁ జితి దహించుఁ
గాని, యిది ప్రాణముంచియే కాల్చుచుండు.

సీ॥ నీరు నన్నుమునిద్ర గోరనీయకపీల్చు,
దినదినమ్ముగను శుష్కతనునొనర్చు
లేనిసంకటము లెన్నేనిదాఁగల్పించు,
సహజధైర్యస్థైర్య సమితిగూల్చు
కడుపునఁ బెనుచిచ్చు వొడమించి బాధించు,
కలరూపురేఖల కళలడంచు
తెలివితేటలుడించు దీనత్వమునుగూర్చు;
పనిపాటులొనరించు మనసుమార్చు
క్రమముగా మంచమెక్కించు నమితరోగ
మందునఁ ముంచుఁ బ్రాణమ్ములపహరించు
వేనవేలుగ లోకానఁ గానిపించు
వ్యాధులందేది యీమనోవ్యాధిమించు?.

గీ॥ చెఱకుగానుగునందునఁ జెఱకువోలె
నీమనోవ్యాధికిం జిక్కి నీ నెలంత;
ఎముకలొసలించి రక్తమాంసములుపీల్చి
పిప్పిచేసినదీమె నీగొప్పవ్యాధి.

క॥ ఈ రమణి మనోవ్యాధికిఁ
గారణమును నే గ్రహించి కలసంగతులన్
మీ రమణికిఁ దెలిపితి; నా
ప్రేరణమున నీమె మీకెఱింగించెఁగదా?.

చ॥ ఎఱిఁగియు నింతకాలమిటు లేటికి జాలముచేసినారు? న
మ్మరొ? మరపొందినారొ? యనుమానము చెందిరొ? రామచంద్రు నీ
వరకును నేలరమ్మనరు? వానిముఖేందువిలోకనంబె యీ
తరుణికి నౌషధంబు; భయదంబగు జాడ్యతమోనివృత్తికిన్.

శా॥ అబ్బాలుంగను రెప్పలెత్తి యొకమారమ్మాయి వీక్షించినన్
మబ్బుం బాసినయట్టిపూర్ణ శశిబింబంబుల్ విడంబించుచున్
జబ్బుం గిబ్బును సర్వముం దొలఁగి సాక్షాల్లక్ష్మియై తోఁచు; న
బ్బబ్బా! బల్మి నిజంపి వేసెదవటయ్యా! యీ కుమారీమణిన్

చ. ఎముకలు చర్మమున్ మఱి యొకించుకయూపిరి దక్కరక్తమాం
సములిసుమంత లేకయె కృశస్థితినున్న కుమార్తెఁ గాంచి చి
త్తము నెటులాపఁగల్గితిరొ? ధైర్యము నెట్లు వహించినారొ? ధ
ర్మమె యిటువంటి పట్టుదలమానుఁడు కన్న కుమార్తె పట్టునన్.

శా. మేనల్లుండతి బుద్ధిమంతుఁడుగదా! మీ రేల శంకింతురో
వానిన్ సీతకుఁ గూర్పమీకుఁ గల యైశ్వర్యంబదేనాటికే
నైనన్ సీత దెకాన భూవసతి లేదంచున్ విసర్జించుటే
మైనన్ బాగుగనున్నదయ్య! కలదయ్యా! యిట్టులెందేనియున్

చ. మనుపటియట్లు కన్పడదు ముద్దుల సీతవిధమ్ము చూడ, నే
క్షణమున నో రహస్యముగఁ గన్నులు రెంటను దేలవైచు; మిం

చినపిదపన్ విచారపడి చేయునదేమియులేదుకాన, మీా
రునుమనజానకమ్మయునెఱుంగఁగఁజెప్పితినున్నదున్నటుల్

ఉ॥ ఈదొరసానిమందుగుణమీాయక యున్నదటంచునాపయిన్
వాదుఘటింపకుండఁ గలనై ఖరి తెల్పితి; నిందుమీాఁదమీా
రేదిసమంజసంబనుచు నెంతరొయట్టులెసేయుఁడయ్య! యా
మీాఁదవిధాతయెట్లునియమించెనొయట్టులెయౌనిజంబుగా.

మ॥ తమమేనల్లునకుం గుమారికను నుద్వాహమ్ముగావింప ని
ష్టములేకుండిన యంతమాత్రమునన్ష్టంబేమి? యెల్లినని
యమబాధల్ యమబాధలౌటనిసుమంత్తైనన్విచారించిపం
తముచాలింపుఁడు!రామచంద్రునికిఁగంటంబెట్టుఁడిబ్బాలకున్.

మ॥ కలరోగంబుతొలంగినన్ బిదప సంకల్పించుకొన్నట్లమీా
రలొనర్పందగుఁగానిప్రస్తుతము సీరాద్ధాంతసిద్ధాంతముల్
సలుపన్వచ్చునె? తొల్త ప్రాణములు నిల్వంబెట్టుఁడెట్లైనని
య్యాలి నీలాలకప్రాణదాత తమమేనల్లుఁడే ముమ్మాటికిన్

శా॥ పోస్టాఫీసున పోస్టుసేయుఁడొకజాబున్ రేపు; నామాటలన్
బెస్టుంజేయఁగవచ్చు; "స్టార్టిమిడియెట్లీ"యంచునై రిచ్చుటే
బెస్టన్నింటను;వైరుచూచుకొనుచుండ్ వేవేగమేల్ట్రైను
లోనే స్టార్టౌనత; డారణాలెకద మీాకేమైన వేస్టైనచో.

ఆ. వె. ఆరణాలఖర్చటన్నంత మాత్రాన
గుండెరాయిపడి యతండు నోట

మాటయింత లేక మౌనవ్రతముదాల్చి
మూర్ఛిలినుచు మిగులనుస్సు రనుచు.

సీ॥ మేనల్లు రప్పింపఁగా నొక్క కాసైనఁ
బతిబంపుటది యసంభవ మటంచు
తండివార్తయొకాక తగుఖర్చులును బంపు
కున్న నాతనిరాక సున్న యనుచు
ఆతండు రాకున్న సీతా మనోవ్యాధి
తొలఁగుసాధనమింకఁ గలుగఁదనుచు
అమ్మనోవ్యాధి బాయకయున్న సుకుమారి
తనువునిల్వదు యథార్థ మ్మటంచు
కన్నకూతురికిఁకనేమి గతియటంచు
నేలఁజతికిలఁబడుచుఁ గన్నీరు మిగుల
వరదగా వెక్కి వెక్కి యేడ్వంగఁదొడఁగె,
మానినుల మానికమ్మైన జానకమ్మ.

గీ. పలుకు నులుకును లేనట్టి పతిని గాంచి
పలుగతుల నేడ్చుచున్న తద్భార్యఁగరసి
తనకుమతిబోవఁ బ్రతిమచందాన నిలిచె
మేనస్మృతిలేని దొరసాని మౌనమూని.

గీ. నోటమాటలు లేక యచ్చోటవారు
ముగ్గు రాయార్థితులయందు మునిఁగియుంట

వలననాగ్లైదు నిముసముల్ వఱకు నాగృ
హంబు సర్వంబు నిశ్శబ్దమయ్యెనంత.

ఉ. ఆయవివేకిమైన శరభాఖ్యుఁడు తుళ్లిపడంగ, నేమిత
ల్లీయని జానకమ్మ సుతనేచ్చుటమానికవుంగిలింప, నా
హాయని వైద్యరాలుఁగను నక్కజపాటునుజెందఁ, రామచం
ద్రా"యనుగద్గదధ్వనివినంబడె ముప్వురకొక్కమారుగాఁ.

సీ॥ అమ్మ! ముద్దులగుమ్మ! యనుఁగుసీతమ్మ! నా
బంగారవుంబొమ్మ! బలుకవమ్మ!
బావనేటికి నీవు పలువరించితివమ్మ!
స్వప్నమందతఁడు కన్పడెనటమ్మ!
ఏబురంపినాఁడమ్మ! గడియకో క్షణముకో
వచ్చునాతఁడు సెప్పవగవకమ్మ!
నీకువానిఁ బెండ్లినిశ్చయించితిమమ్మ!
మనసుదిట్టముచేసి కానఁగదమ్మ!
జ్వరముతగ్గించుకొనుమమ్మ! జడియకమ్మ!
బ్రతికినఁగదమ్మ! యింతకుఁ బరిణయమ్మ!
టంచు నాజానకమ్మ సీతమ్మపైని
వ్రాలికన్నీటి ధారలు గ్రాలవగచె.

గీ. వగచుటయుసీత కన్ను రెప్పలుగదిల్చి,
ప్రక్కకును నొత్తిగిలి, తల్లివదనమందు

వదనమిడి, శుష్కదక్షిణ బాహులతను
నామె యెడఁగౌఁగిలించె నత్యాదరమున.

గీ. కౌఁగిలించి వేడి కన్నీటనచ్చోట
జననిఁగూడి తాను జలకమాడి,
మనసునందదేమొ గొణుగుచుఁ గమ్మరఁ
గన్నుమూసికొనియెఁ గన్నెమిన్న.

ఆ॥ వె॥ సీతపల్వరింత చెవుల సోకినయంత
మిగులఁ దుల్లిపడుచు దిగులు పడుచు
శరభరాజుగారు శిరమొక్కమారూచి
నారదేమి యెంచినారొ కాని?

గీ. ఆపలువరింత యాలించినందువలనఁ
గూతుసంగతి యొక్కింత గుర్తెఱింగి
శరభరాజు మనంబింక మరలవచ్చు
చునుచు దొరసాని కొంతధైర్యంబుఁ బూని..

గీ. చాలరాత్రియైన దటంచు శరభరాజు
గారె సెలవొంది, మందిచ్చు క్రమము జూప
కమ్మకెఱిఁగించి, యుదయమ్మునందు మరల
వచ్చెద నటంచు నింటికిఁ బయనమయ్యె॥

చ. తదుపరి సీతకున్ మిగుల దగ్గరగానొకనుల్కమంచముఁ
బొందుపుగ వేసి, దానిపయిబొంతనమర్చి,యథాప్రకారమా

సదమలశీల జానకమ సత్వరముం దనమేనువాల్చె; నా
ముదుసలిలోభియున్ నిదురఁబోవఁగ జప్పున లేచి యంతటన్

చ. తనగదితల్పులున్ బెరటితల్పులు చావడితల్పున్ గనుం
గొని, గడియల్ బిగించి, చిరుగుల్ గలచాపయుఁ జింకిగోనెయున్
మునుపటియట్లమర్చుకొని, మూల్గుచు దగ్గుచు, మెల్ల మెల్లఁగా
గొణుగుచు మేనువాల్చెఁ గదిగుమ్మము ప్రక్కనె బొక్కెపల్లపై.

గీ. అల్పసంతోషులకు నిర్మలాత్ములకును,
మఱియుఁ "గస్తీఫలీ" యను మాన్యులకును
వరలు నిద్రామహాసౌఖ్యవైభవంబు
లోభులకుఁ గల్గునే యెందు లోకమందు ?

శా. ఆకాళ్లాడిన బొక్కెబల్లపయిఁ దానా చాపపై గోనెపై
నేకాంతంబుగ మేనువాల్చి తనలో నేమేమొ చింతించుచున్
మూకల్ మూగెడుదోమలందఱుము కొంచున్ నిద్రయన్మాట నే
లేకీగతిగ సమ్మహాత్ముఁడు వితర్కింపంగఁ జొచ్చెన్ మదిన్.

గీ. ఆరణాలంట ! నైరంట ! జౌర యెంత
జమపులేకన్న దాదొరసానిగుంట ?
దానియబ్బగడించిన ధనముదాచి
యుంచినట్టులె మాటాడుచున్నదిచట.

క. డబ్బున్నర కవరంపిన
నబ్బాలున కందవొక్కొ ? యందినరాఁడో ?

డబ్బున్న వారినెప్పుడు
నిబ్బందులు పెట్టుచుందు రిట్టిమూర్ఖుల్.

క. మేనల్లున కింతకు నొక
కానీకాదైనఁ జాలుఁగవ రేటికె ? నే
మైనన్ వ్రాసిన శిక్షుసు
వానిని రమ్మనుటకన్న వ్రాయఁగఁగలదే?

గీ॥ అట్టుకాదట్టుకాదు; మేనల్లుఁగూర్చి
కల తెలుంగల్ల నెటిఁగించపవలయుఁగాదె?
లేనియెడ వచ్చునో రాఁడో మేనయల్లుఁ
డటఁచు రాకున్న సీతకు బ్రతుకుగలదె?

గీ॥ అందుచేఁ గవరువ్రాయుట యన్నిగతుల
నుత్తమంబని తోచుచు నున్నదిపుడు;
ఐనఁ జిన్నయక్షరములతోఁ గానికార్డు
నందుఁ బట్టింపలేనె యెంతైనఁగాని॥

క॥ సన్నని పాళీతోడను
చిన్నయక్షరములనువ్రాసి చేర్పఁగలను నే
నెన్నైనను సంగతులను;
సన్నముగా వ్రాతుఁగాదైచాలుఁగ నాకుఁగ॥

గీ॥ మొన్ననుకలక్షరుకచేరి నున్నక్లర్కు
నడిగి యొకపాళిదెచ్చితి; నగ్గిపెట్టె

నుంచి నాగదిగూటిలో నుంచినట్లు
జ్ఞప్తియున్నది; యదియందుఁగలదొ? లేదొ?

గీ॥ వెదకెదనుగాకయంచు వేవేగ లేచి
బుద్ధిదీపము వెలిఁగించి భూసురుండు
తనదుగదిలోఁ బ్రవేసించి తడుముకొనుచు
గూటిలోఁ జేయిపెట్టె యన్నాటిరాత్రి॥

గీ॥ ఇటునటుఁ దడుముచుండంగ నింతలోన
నతనిప్రారబ్ధవశమున నందులోనఁ
జేరి మొదలంటఁగాఁ గుడిచేతి నడిమి
వ్రేలును జిటుక్కుమని యొక్క తేలు పొడిచె.

శా॥ ఆలిం బిడ్డ నతండులోభియయి యత్యాసక్తముగ్రమ్మునన్
గోలంజేసిన కూళయంచు శితలాంగూలాగ్రశూలమ్మునన్
వ్రేలిం దేలటుగుట్టె దుర్భర విషోద్వేలానలజ్వాలలన్
గీలల్ రేఁగి దహింపఁగాఁ బొడఁగెదత్కాలాలనాశంబులన్॥

క॥ "కుయ్యో"యని "మొఱ్ఱో"యని
"యయ్యయ్యో"! యనుచు రాత్రియంతయు నాతం
డయ్యెడ యమబాధన్ బడ
నయ్యార్తి యడంగ నుదయమయ్యెను నంతన్॥

గీ॥ ఉదయమగుటయుఁ దద్బాధయును నొకింత
తగ్గుటయులేచి కాలకృత్యములు దీర్చి

జానకమ్మను మేల్కొల్పి కానికార్డు
దాసిచేతను దెప్పించి తాను నంత॥

గీ॥ తేలుకాటునఁ దనవ్రేలు వీలుగామి
వడివడిగనేగి పొరుగింటి వారిచిన్న
వాని బ్రతిమాలి జాబును వ్రాయఁజేసి
దాసిచే పోస్టుకంపించె దానినపుడు॥

గీ॥ భర్తయిలుసేరినంతఁ గుమార్తె కడను
వానిఁ గాపుంచి పెరటిత్రోవను బిరాన
సనుఁగు స్నేహితురాలింటికరిగి యచటఁ
జాలసేపుండె నెందుకో జానకమ్మ

గీ॥ ఎచటికేగితి నెందుచే నింతవఱకు
నెచటనున్నావటంచు లోభీశ్వరుండు
తన్నుఁ బ్రశ్నింప నేమేమొ నన్ని చెప్పె;
అట్టివాఁకడ మెలంగుటల్లకాదె?॥

3

పండుగ కట్నము

అత్తవారిడు కట్నమందవచ్చు నటంచుఁ
గ్రొత్తయల్లుఁడౌ చంక గ్రుద్దుకొనఁగ
వచ్చియు రానట్టి వయసువచ్చిన బాల
తనకాంతు నరయంగఁ దవ్వరపడంగ
ఉల్లమ్ము బెగ్గిల్ల నల్లురాకదలంచి
లోభిమామకు గుండె లోటుకు మనఁగ
అప్పడాల్ వడియాలుఁ బప్పులాదిగఁ గూర్చి
పనులలో నత్తలు మునిఁగి తేల
"వచ్చె వచ్చెను సంక్రాంతి వచ్చె"ననుచుఁ
"పండుగ ప్రయత్నములు చేసికొండ"టంచు
నెల్లకడలను జాటుచు నేగుదెంచె
మాసరాజంబయిన పుష్యమాసమంత॥

సీ॥ ముంగిళ్ళ ముగ్గులు రంగారు తోరణాల్
పసుపురాసిన ద్వారబంధములును
సున్నంపు గోడలు నున్నని చీడీలు
మెత్తినయరుగులుఁ గ్రొత్తనగలు
పంచల చాపులుఁ బరికిణీల్జాకట్లు
జలతారు చీరల సంభ్రమములు

తగుపిండివంట యత్నములు సల్పుండ్రిక
నత్తవారలు వ్రాయునుత్తరాలు
ఊరనూరను నింటింట వారివారి
శక్తులకొలందిఁ బెంపొంద జనులయందు
నందఱును గూడనానంద మొందుచుండ్రు
తనరు సంక్రాంతి ముందఱి దినములందు

క॥ ఆ లోభాగ్రేసరు ని
ల్లాలికి బాలికకుఁ గూడ నాయానందం
బేలీలఁ గలుగుఁ? బాపము
కాలము వ్యతిరేకమయ్యెఁగద వారికడన్.

ఉ॥ సంతసగ చింతలేక, తనసంతసగ యల్లుఁడువచ్చి సీతకి
స్వంతముఁ గోనర్చుటేయని మనంబున నెంచుచు జానకమ్మ, యా
గండమువాయఁగా ముసుపుగట్టుచు వచ్చెనో లేదో రామచం
ద్రుండని గెంతుపూటలఁ గనుంగొనుచుండను కైలు వేళలన్.

శా॥ కాసీకారుదు వ్రాసి మూడుదినముల్ గావచ్చె, నీపాటికిన్
మేనల్లుండదిచూచి రావలసియుండెంగాని రాడయ్యె; నా
కాసీకారుదు చేరలేదొ? తనకై ఖర్చుల్ నిమిత్తంబు కా
నేనింగల్గదొ? యేమికారణమొయుం చెం? తేనిదర్కించుచున్.

చ॥ శరభయగారు ప్రొద్దుసన చావడిలోనఁ బచారుసేయు న
త్తరి నొకపోస్టుమేనతని దగ్గరకుం జనుదెంచి యొక్కయు

త్తరమునొసంగి పోవఁగ నతండును బైకవరూడఁదీసి యా
తురతసులోచనమ్ములనుదోట్కొనిరమ్మనజానకమ్మయున్.

గీ. వడివడిగ నేగి కొనివచ్చివానికొసఁగఁ
గనుల ధరియించి తోడనే మనసునందు
శరభరాజు త్తరంబును జదువదొడఁగె
భాగ్యశోకమూటయును వినంబడనికని.

గీ|| చదువుచుండంగ నప్పుడా శరభరాజు
గారి ముఖలక్షణమ్ముల తీరుగాంచి
కష్టవిచారకరంపుసంగతి యదేదొ
దానఁ గలదంచు నూహించె జానకమ్మ.

గీ|| అందుకనుగుణముగ జాబునరసియతఁడు
నేలఁబడవైచి నిట్టూర్పునిగుడఁ జేసి
కన్నులను నీరుగార్చి మొగమ్మువాల్చి
మౌనమునుదాల్చె నోట నేమాటలేక.

గీ|| దానభీతిల్లి పాపమా జానకమ్మ
వడకు జనియింప గద్గదస్వరముదోప
“అయ్యయో! చెప్పరేమి? మాటాడరేమి?
ఎవరికేయుపద్రవమది యేమి జరిగె ?

మ|| మనమేల్లుఁడురాజా చంద్రునకు క్షేమంబేకదా ? పుట్టినిం
టనునాతల్లియుఁదండ్రిసౌఖ్యముగనున్నారేకదా?”యంచుబె

గ్గొనునాత్రింబున వారివారినడుగక గోపించి చీకాకుతో
ననెనా బ్రాహ్మణు "డేల నేడ్చెదవె జెట్టా! నీవుకష్టాత్మవై."

క॥ నీకొంప మునుఁగలేదే !
నీకోరిక తెల్లఁ దీరెనే గయ్యాళీ !
నాకొంపయె మునిఁగినదే
నాకొంపను దీసినాఁడు నాయల్లుండే".

క॥ "అల్లుండనెదరయా ! మే
నల్లుండగు రామచంద్రుఁడా ?" యన "సీ ! సీ !
ప్రేల్లాడఁ దన్నెదను మే
నల్లుండేమైన మేలైనై యుండుఁగదా ?

క॥ పదిగరిసెల రాబడియును
పదిగాకమె పగదునున్న యట్టి మహాభాగ్యం
బడదనే నల్లునిగాఁ గొనఁ
గఁదలంచిన కామరాజు గతియిందేనయా !".

క॥ అనుటయుఁ బక్కున నగియ
వ్వనజానన పలుక "నేమి వచ్చెను యయ్యా
మన కామరాజు తాతా
చనిపోయెను ? పాపమతఁడు క్షయరోగికదా ?"

గీ॥ మీకు నల్లుఁడుగాకుండ మేనుబాసెఁ
గాని, పాపము ! మీకూతు కంతమందుఁ

బుస్తై ముడివై చియే చనిపోయెనేని
నింతదుఃఖంబు లేకుండునేమొ మీకు !”

గీ॥ అనుటయు శరభరాజు మహాగ్రహమున
మొగముచిట్లించుకొనుచు నమ్మగువ కనియెఁ
“బరమ నిర్భాగ్యురాలవు; పట్టి పశువ
వెందుకుఁ బనికిరానట్టి మందమతివి.

శా॥ నోరెత్తన్ మృదువైనమాటయునసీనోటన్ వినన్ రాదు, న
న్గారుల్ పేర్లెదఁ వేను గడ్డిపరకైనన్ నీకుఁగాకుంటి; నే
క్రూరుండిట్లుకుమారికన్ విధవగాఁగోరున్? సిసీ! యింతతో
నోరున్ మూయుము ! పేర్లఁబోకుమిటు ముందున్ వెక్క-
యోచింపకే.

క॥ తాతా ! నామూచనని
నాతోఁ బరిహాసమాటివె ? నాయెదటనటు
నీతైతక్కలు ? చాలును !
లే ! తొలఁగుము ! పొమ్మా ! సిగ్గులేని సిఖండీ !

శా॥ కాసున్ గట్నము బాధలేని కమయుక్తంబైన సంబంధమం
చాసం జెందితి వృద్ధుమమ్మనుగదా ? యన్నింట మేలైనదిం
కేసంబంధము నాకుఁ గానఁబడ దిస్సీ ! యెంతనిర్భాగ్యురా
లే సీతమ్మ ? వివాహయోగమిఁక లేదేమో కదా దానికిన్ ?.

శా॥ •పట్టుంబట్టితివీవు సీతకల నిర్భాగ్యంపు మేనల్లునిన్
గట్టన్ ; సీవనుకొన్న గుళ్లయదునేగాఁబోలు ? కాదెన్నఁడున్

బట్టంబట్టితినేనుఁగూడఁ బయిసంబంధంబె కావింతుఁగా
కెట్టుఁగ నీవనుకొన్నయట్లెపుడుఁగానీయంజుమీానమ్మమీా.

క॥ అనిపలికెఁ మౌనముంగొని
ఘనదీర్ఘాలోచనమ్ము గావింపఁ బతిఁగ
గనుఁగొనుచు జానకమ్మయుఁ
జనకచటనె నిలిచెనట్టి సందర్భమునన్॥

చ॥ కదలికలేక స్థాణువయి గాఢతరంబగు మౌనమందునన్
బొదలి తపోనిమగ్నుహరుఁబోలుచునాశరభాఖ్యుఁడుండఁగ
ద్విదితమునివ్రతంబునకువిఘ్నముఁగూర్చెఁదటాలుమంచున
య్యదనునవచ్చినట్టిదొకయద్భుతమన్మధవిగ్రహంబహో!

సీ॥ సోహగుమీసంపు సునుపొంపుగలవానిఁ
దొగరాయు గొరాయు మొగమువాని
మగమీల సగఁజాలు జిగికన్నుఁగవ వానిఁ
గుదురూని కొదలేని నుదురువాని
కరిముంగరాల ముంగురుల రంగుల
బొడఁగాసబడఁడరాని [illegible]
పొంగారు బంగారు రంగుచాయల[illegible]
సురవైన కరవైన యురమువాని
తళుకులీనెడు నెల బ్రాయమొలుకువాని
తెలుకువింకాని' సొగసూని సరంబువాని

చిందుగ

గనఁదగినవాని నొకని నాకస్మికముగఁ
గరవుదీరంగఁగాంచి రిర్వురునుగూడ॥

సీ॥ వదనలావణ్యాంబు ప్రవహించుకాల్వనాఁ
బ్రక్క పాపటతేటు పరిఢవిల్ల
చలువఁజేసిన తెల్లుపట్టుపైని గులాబి
పట్టునెక్కయి కాంతులుట్టిపడఁగ
సూక్ష్మసన్నాకజ్జకోటు నీటులతోడ
కాశ్రీఫింగునునురంగు కయ్యమాడ
పాలమీఁగడవన్నె గాత్రిలు మేలిమెరాయి
ముస్తాబును మరింత ముద్దుసేయ
జోడువాఁడాతనికి లేదు లేడటంచు
జోడు మేకోడుఁగూడఁ బల్కాడుచుండ
శాపవశమున మానవరూపవుగన్న
మారుగతినున్న యాసుకుమారునగని ॥

క॥ సతియును బతియును సత్య
ద్భుతగతిఁగని యొక్కమారు తుళ్ళిపడంగా
సతఁడును వారల చెంతకు
సతిరయమునవచ్చి "కుశలమా సీత" యనన్ ॥

శా॥ ఆనందమ్మునజానకమ్మయెదుట్ యానోయి! నాతండ్రి!నీ
పై నేప్రాణములుంచి యింతవఱకున్ భద్రమ్ముగానున్న దీ

పై నీమూలమునన్ సుఖించును శుభప్రారంభమానింకఁదం
డ్రీ! నాగండము బాపినాడవుగదోయీ! నీవుమమ్మాటికిన్॥

ఉ॥ మామయగారికిప్పుడొకమారు నమస్కృతిజేసి నీకుఁగ
న్యామణినిమ్మటంచు వినయంబుగవేడుకొనంగదోయి! నీ
వేమటు తెల్లబోయెద? విదేసమయంబిఁక మ్రొక్కుమోయి! నీ
సామము; గన్నులారఁగని సాసమమందున సంతసించెదన్॥

గీ॥ అనిపలికి చంద్రికిన్ మ్రొక్కుమనుచు గురువు
తొల్లి ప్రహ్లాదుఁ ముందుకుఁ ద్రోసినట్లు
త్రోసెఁ బతిచెంతకతని నాతోయజాక్షి
త్రోసినంతనె రామచంద్రుండుఁగూడ.

ఉ॥ సుందరమందహాసపురుచుల్ మొగమందునఁదాండవింపఁగా
ముందునకేగివానిపదముల్ గనిమెల్లఁగమొక్కినంత స
మ్మందుఁడదే మొగ్గి తనమందసమందలిసొత్తునిచ్చునచ్చ
చ్చందమునన్ "జిరాయు"వనఁజాల కనెక్ దనదీవనమ్ముల్.

ఉ॥ అంతటితోడఁబోక శరభాఖ్యుఁడు పల్కె "కుమార! గైలుఖ
గ్గెంతయెనయ్య? యెల్లులభియించినదయ్యది? యెవ్వరిచ్చినా
రింతకునీకు? నెంతవ్యయ మేమిగొనర్చితి? వావిశేష మొ
క్కింతయెఱుంగఁ జేయుమననేమియుఁబల్కకరామచంద్రుఁడున్

గీ॥ తెల్లఁబోయిన మొగముతో మెల్లఁగఁదన
యత్తనరయంగ, నామెయు నతనిహృదయ

మెఱిఁగి చప్పుననాతని కరముఁబట్టి
ప్రక్కకునులాగి యిట్లని పలుకఁదొడఁగె.

చ॥ "సరిసరి! రైలుఖర్చుల ప్రసంగమయిప్పుడు ముఖ్యమైన! దె
వ్వరొసఁగి, రెంతఖర్చునుచుఁ బ్రాణముతీయుచునున్న వారు; ఎ
వ్వరిడిన నెట్లువచ్చినను వచ్చును! గాసునుబంపరైతి రీ
తరుగనిప్రశ్న లేటికి వృథాశ్రమమీఁకును వీనికింగదా?"

సీ॥ సావకాశమ్ముగా నాప్రసంగమితని
నడుగనచ్చును పాపమిప్పుడు భుజించి
నాఁడో? యాఁకలితోడనున్నాఁడో? సీత
కంటఁ బడనిమ్ము మొదట నన్నింటికన్న॥

గీ॥ అని వచించుచు రామచంద్రుని గుమాస్తా
కడకుఁ గొనిపోయెనప్పుడా పడతిమిన్న;
లోభియును లేచి తనగదిలోని కరిగి
మంచమునఁజేరి యేమొ యోజించుచుండె.

గీ॥ ఏమొయననేల? ఆనాఁడు రామచంద్రుఁ
డెటులవచ్చెనో? రైలుఖర్చు లెవరొసఁగిరో?
భార్యయేమైన వానికిఁ బంపెనేమొ?
యనెడు సంశయమందున మునిఁగెనతఁడు.

గీ॥ ఔషధముద్రాగి పథ్యమ్ము నప్పుడెగొని
చిన్నమాగన్ను వెట్టి వచ్చియునురాని

కునుకుపట్టిన సీత నా జననిచేరి
సంభ్రమోత్సాహములు లోన సందడింప.

ఉ॥ చిన్నికుమారి! నాయనుఁగుసీతమతల్లికా! యొక్కమారునీ
కన్నులవిప్పుమమ్మ! యిటుకన్గొనుమమ్మ! నిరంతరమ్ము నీ
మన్ననగన్నవాఁడు సుకుమారుఁడునీ హృదయప్రియుండునీ
వెన్నినరామచంద్రుఁడితఁడే! యితఁడే! యితఁడే! కుమారికా!॥

చ॥ అనియరచేత మేనిపయి నల్లనఁ దట్టినయంత సీతయున్
గనులనువిప్పి పెన్నిధినిగాంచిన పేదవిధానఁ జెంగటన్
గనియె నవీనమన్మథునికైవడిఁ గ్రాలెడుపట్టివాని నా
ననజితపూర్ణచంద్రుని గనద్గుణసాంద్రుని రామచంద్రునిన్.

మ॥ ఘనరోగాంధతమోనివృత్తియగుభాగ్యంబెల్లఁ జేకూరఁగాఁ
గనులన్ బాష్పతరంగసంఘములసంఖ్యాకంబులై మీరఁగా
ననురాగాంబుధిహృత్తటిన్ గడచిమిన్నంటంగనుప్పొంగఁగాఁ
గనియెన్ బాలికరామచంద్రముఖ రాకాచంద్రబింబంబటన్

శా॥ యోగ్యుండో హృదయప్రియుం డెదుటనేయున్నాఁడు, [నాపుణ్యమున్
భాగ్యంబున్ ఫలియించెఁదీరనిమనోవ్యాధిన్ విసర్జించి, యా
రోగ్య బెప్పటియట్లకంటె, నిఁకనే రోగంబులేదంచు, నా
రోగ్యంస్నానముఁజేసెసీత, సుకుమారుంగాంచి, కన్నీటితోన్.

చ॥ రజనిచరేంద్రుఁడా శరభరాజును, బాపము జానకమ్మ యే
త్రిజటయు, దుర్గమంబయి స్ఫురించెడు నాగదియెల్ల లంకగా

నిజముగనందు సీతవలెనే కృశియించెను సీతఁజూడ, బా
ష్పజలధిగట్టె, ధైర్యనగసంతతిచే మనరామచంద్రుఁడున్.

గీ॥ రామచంద్రుఁడు, సీత, పరస్పరావ
లోకనంబునఁబడి యదే లోకమట్లు
లోకము మరచియుండ, నాలోన జాన
కమ్మ యత్త్యాదరమున సీతమ్మ నరసి॥

చ॥ ‘‘చనువుగ బావతో మునుప్రసంగమొనర్చెదుదానవమ్మ! యే
మనియునుబల్కరింపవిపుడయ్యయొ! యీతనియీశలింక, లే
వనుకొని నిశ్చయించుకొనియా? మరికాఁగలభర్తతోడనే
మనెదటంచు సిగ్గుపడియా ? తనయా ! పలుకాడవేటికే?.

చ॥ మొదటిదెకారణంబయిన ముద్దులగుమ్మ! యథార్థమేనుదె
ల్పెదవిను! నాదుకంఠమునలేశముఁబ్రాణ[illegible]నుం[illegible]చున్); నీ
ముదుసలి దండ్రిపట్టుదుదముట్టదు; కష్టము[illegible]మైనఁబొం
దెద,నోకయించుకైనవెనుదీయకకార్యమునిర్వహించెదన్

మ॥ సకలోపాయములన్ బ్రయత్నపడి సీనఁకల్పమీాడేర్తు,నీ
కొకలోపంబునుగల్గనీయనుజుమీా! యొక్కింతధైర్యంబుతో
నిఁకనీవ్యాధి తొలంగఁజేసికొని యెల్లనిన్ సుఖింపంగదే?
యకటా!బల్మినిజంపుకొందునటెబిడ్డా! నిన్నునాచేతులన్?.

మ॥ ఇటుతాఁబట్టినయట్టి కుందెటికి మూడేకాళులన్నట్టు లె
ప్పటికింబట్టినపట్టు మానకనినున్ బాధించినన్ ,దండ్రిచెం

గటనిన్నుంచక వెంటఁబెట్టుకొని శీఘ్రుంబేను బుట్టింటికిం
తటితోనేగి, విశేషమంతయును మీతాతయ్యతోఁజెప్పెదన్.

ఉ॥ చెప్పిననాలకించు, నినుఁజంతకుఁబిల్చును, ముద్దులాడు, నీ
కొప్పునుదువ్వు, సక్కననుగూర్చు, సరేయనిరామచంద్రుఁడా
సప్పుడెపిల్వఁబంచును, రహస్యముగానిఁక నీదుతండ్రికేన్
జెప్పకయేవివాహమునుజేయును, జూతముమీఁదిసంగతుల్ !.

మ॥ అని, మేనల్లునిగాంచి, ,, యోయిసుకుమారా! నీనిమిత్తంబుగా
ననియిం కేమియొ చెప్పఁబోవుసరికె ,, కౌనా! యొక్కమారిట్లు ర"
మ్మని, తన్నుంబతిపిల్చినట్లగుటచే, నాసాధ్వితా లేచిపో
యెనునందుండక, మేనయల్లుచెవిలో నేమేమొపల్కుచున్.

గీ॥ పిదపనందొంటిగానున్న ప్రియులొనర్చు
భాషణక్రమమ్మును, బరస్ప
రానురాగక్రమమును ముందరయువచ్చుఁ
దొలుత జానకమ్మనుగూర్చి తెలియవలయు.

గీ॥ పిలుపువినినంతనే యామె యులికిపడుచు
భర్తగదిలోనికేగి నిల్చఁబడెనెదుట !
నులకమంచంబుపై వెల్లకిలఁబరుండి,
యేమొ తలపోయుచుండె లోభీశ్వరుండు.

గీ॥ కొన్నినిముసమ్ములగు వరకును నొకింత
పక్కకుఁ దిరిగిచూడక యొక్కమారు

పెద్దనిట్టూర్పువిడిచి, లోభిప్రభుండు
జానకమ్మనుజూచి, తక్షణము లేచి.

గీ॥ ఔను ! నిన్నొక్కసంగతి యడుగవలసె;
నున్నదున్నట్టులే చెప్పకున్న యెడల,
వీపుచేల్చెద నెముకలు విరుగఁదన్ని
కొంపలోనుండి నినుసాగ నంపువాఁడ.

ఉ॥ మాయగదోచుచున్నది సుమారుగటెక్కెటుఘార్జి రెండురూ
పాయిలనాల్గణాలుగద? పైనగుఖర్చుల కెల్లనొక్కరూ
పాయియునైనలేకెటులవచ్చును? మొత్తముగాఁగమూఁడురూ
పాయిలనాల్గణాలెవరు పంపిరొ వానికి నీవె చెప్పుమా ! ॥

శా॥ నీవేషాలును నీదుసంగతులు గన్పెట్టన్ రహస్యంబుగా
నీవేమైనను బంపియుందువని సందేహింపఁగా నా
కావృత్తాంతము చెప్పి, చేసినది తప్పంచొప్పుకొమ్మింక, నీ
కీవేళన్ విధియే వ్రాసెనొకదే? యిస్సీ! మహాపాతకీ ! ॥

క॥ నానమ్మివేసినావా ?
నానునఁగల కాసునమ్మినావా ! యేదీ !
నేనొక్కమారు చూచెద
నీనానును దీసియిమ్మ ! నిజముగ్రహింతున్.

క॥ నీకృత్రిమ మేదైనను
గాకుండిన యెడలఁ జల్లిగవ్వయునైనన్

లేకున్న వాఁడువచ్చుట
యేకరణిని సంభవించునే గయ్యాళీ! ॥

మ॥ అనియమ్మంచము డిగ్గికట్టెదుట నుగ్రాకారుఁడై నిల్చి నం
తనెయొక్కించుకవెన్కకుంజరిగి కాంతారత్న మప్పట్టునన్
దనకేమార్గముఁగానరాక పతిచెంతం దప్పునంగీకరిం
చిన-చోఁదన్నుక్షమించునేమోయనిలోఁజింతించిభీతాత్మయై॥

గీ- కాసుగల్లనినాను గళమునుండి
వెలుపలికిఁదీసి, పతికిఁజూపించి, గద్గ
దస్వరంబున నపుడు కాంతాలలామ
గడగడవడంకుచున్ బల్కెఁగడఁగనిట్లు.

మ॥ ,,ఇదిగో చెప్పెద వాస్తవమ్ము, విని, నన్నేలీల దండింతురో
యదికానిండు ! తెగించిసిద్ధపడినా, నన్నింటనిర్భాగ్యనే
కద? యీకాసునునన్నపూర్ణకడఁ దాకట్టుంచి,యీనాటనే
పదిరూపాయిలు రామచంద్రునకునేఁబంపించిరప్పించితిన్॥

గీ॥ అనుచుఁగన్నీరు గార్చుచు నన్నుమిన్న
చేతులనుమోడ్చి కనుమూసి శిరమువంచి
మౌనమునుదాల్చియుండ నమ్మానవాధ
మాధముఁడు జాలి యొక్కింతయైనలేక ॥

శా॥ గొడ్డంగోసెడువానికన్నను గడుంగ్రూరాత్ముఁడై నాడుచే
దుడ్డుంగైకొని దయ్యమూనినటుగంతుల్ వేయుచున్ లేశమే
యడ్డుల్ లేకయె చచ్చునో బ్రతుకునోయన్ శంకయున్ లేక తా
గొడ్డుబాదిన యట్లు బాదెనహహా ! కోపించిసాధ్వీమణిన్॥

పండుగ కట్నము

పురుషునకునైన స్త్రీకైనఁ దరుచుగాఁగఁ
గష్టదినములనన్ని యుఁ గష్టములును
శుభదినమ్ములనన్నియు శుభములెయగు;
సృష్టినై చిత్ర్యమియ్యది స్పష్టపరుచు ॥

గీ॥ తనదుగ్రహచారమున నింతదనుకఁబడయ
రానియిడుములఁబడి పొందరానివ్యాధి
నడఁగి కృశియించెసీతమ్మ; యాదినమ్ము
లరిగె శుభదినములు మొదలయ్యెనిపుడు ॥

గీ॥ మంచునంగప్పఁబడి ముకుళించి యుదయ
భానుకిరణ ప్రసారమ్మువలన మిగులఁ
భాసిలినపద్మము విధానవాసిగాంచె
గతమనోవ్యాధియై సీతక్రమముగాఁగ ॥

గీ॥ పతికతనఁదన యెడలెల్ల జతుక లేకఁ
జాలనని మంచమెక్కెను జానకమ్మ;
రామచంద్రుండు సీతసంరక్షణమును
వంట శరభరాజును జేయవలసివచ్చె॥

సీ॥ మంచిమాటల నాదరించుచున్ దన్నులా
లించుచున్ మందుఁద్రావించునపుడు

నామీఁదనొట్టంచు నావంతు కడియొక్క
టంచుఁ బధ్యంబు తిన్పించునపుడు
మనమేమి మాటలాడుకొనిన నియ్యదెవేళ
యంచుఁ దానిద్ర తప్పించునపుడు
ననుఁజూచి లేవవెంతటి గౌరవమటంచు
నడిపించుటకు యత్నపడెడునపుడు
తనపయిందన ప్రియునకుఁదనరునట్టి
ప్రేమగుర్తించి తాను ప్రేమనించి
తెలిసి తెలియని వలపులఁదళుకు లొలుకు
సీతయానంద మేమంచుఁ జెప్పవచ్చు! ॥

సీ॥ తలనొప్పియనిసీత పలుకంగఁ గపురంపు
గంధంపుఁ బూత మొగానఁబూయు
అరుచిపోవదునోటికన దాడిమఫలములు
మాటిమాటికిఁదెచ్చి నోటనునుచు
కలవికారంబెట్టు తొలఁగునోయని సంతఁ
దమలపాకులుచుట్టి నమలఁజేయు
మంచిగాలియె రోగికించుమించుగ నౌష
ధంబంచు నించుకత్తరువొసంగు
జ్వరము వచ్చినట్లున్నదని మరలననినఁ
బాణితలమును బ్రియురాలి మేనఁజేర్చు

భావిశుభసూచకంబులు బయలుపడగ
సీతసంరక్షణ మతండు సేయుచుండు॥

ఆ॥ వె॥ ఎట్టిబాధలేక యేమూలుగునులేక
ప్రియునికతనసీత ప్రియము సెందు
"జరుగుచున్న యెడల జ్వరమంత సౌఖ్యంబు
లే"దటన్నమాట వాదుగాదు ॥

ఉ॥ తీయనిద్రాక్షపండ్లు కొని తెమ్మనిసప్పుడుగాని, యౌషధం
భీయఁగవేళయంచు వచియించినయప్పుడుగాని, లేకయిం
కేయదియైనఁ దానడుగనెంచిన యప్పుడుగాని, రామచం
ద్రా!యనియైన, బావయనియైనను బిల్వదుసీత నేర్పునన్॥

ఉ॥ ఒక్కొకవేళనెందులకొ యూరకపక్కన నవ్వుచుండు, రెం
కొక్కొకవేళదుఃఖమున నొక్కటనశ్రులుగార్చుచుండ్రు, పై
నొక్కొకవేళగోప్యముగ నూరకయేమియొచెప్పుకొండ్రు; పెం
పెక్కనిలేవయస్సుగల యీప్రియులిర్వురనేక భంగులన్.

ఉ॥ "కన్నులనీరుపెట్టుకుముకా గలకార్యముఁగూర్చి, యీశ్వరుం
డన్నివిధంబులన్ సదయుఁడై మనపక్షమెయున్నవాఁడు, నీ
నాన్నయునమ్మయున్ తమమనంబుల నెంతటి పేదవానిగా
నన్నునుకొండ్రో నేనులలనా! వినుమంతటిపేదఁగానుజూ."

మ॥ తనప్రాణంబును బంపునట్లు బడిజీతంబెంతో కష్టంబుతోఁ
బనుచున్ నీజనకుండునాకు; నికనాపై ఖర్చులో నాదుభో

జనమో!బట్టలో!యెట్లుకాలమునుబుచ్చంగల్గుచున్నానో, నీ
జనకుఁ డుఁ మరినీవు; నీజననియుఁ శంకింతురేయెన్నఁడేఁ.

మ॥ అతికష్టంబున నింతకాలమును విద్యాభ్యాసముం జేసితిఁ
గతియించెన్వినుమాదినంబులు; నుమాకాంతుండు నాయందు దా
సతికారుణ్యముఁ జూపి నేటికొక యేడయ్యెంజుమీ! యస్మదు
న్నతవిద్యాభ్యసనప్రయత్నఫలమొందంగల్గుచున్నానిటుల్.

ఉ॥ వారిజనేత్ర! నాకుసహపాఠియనంగలఁ డొక్కఁడాజమీం
దారుకుమారరత్నము కతమ్మున నిత్యము నేనునున్ జమీం
దారుకుమారునట్టులె ముదమ్ము వహింతును, వానిమైత్రిబం
గారపుఁ గొండచందమునఁగల్గెను నాకునిజమ్ము దెల్పితిఁ.

చ॥ వినుము! విశాఖపట్టణపు వీధుల జోడుగురాల బగ్గిపై
ననుదనపక్కఁ జేర్చుకొని నాప్రియమిత్రుఁడు పోవువేళ, నే
మనుపడినట్టి కష్టములు ముద్దకులేకయె వస్తులుండుటల్
మనసునజ్ఞప్తిరాఁగ “విధిమాయయహో!” యనుకొందునంగనా.

ఉ॥ కన్నియ! వానిమైత్రియెటుకల్గెనొ తెల్పెదఁ జూడు; వానికిన్
జెన్నిసుప్రాణమా; నిరుడు జెన్నిసు మేచను నందుటీములె
న్నెన్నియొవచ్చె; నన్నిటిని నేనెజయించి, మదీయకందుకా
భ్యున్నత కేళికాపటిమనొందితిఁ దత్కలధౌతపాత్రముఁ.

మ॥ అది యేకారణమాదినన్ను మొదలత్యంతమ్ము స్నేహమ్ముగా
ర్చి, దయంజూపి, మదీయదీనదశకుంజింతించి, యేలోపముం

డదు నీకీపయినంచు ధైర్యమునుబొందఁజేసి, నాకెన్నియో సదుపాయమ్ములు సేయుచుండెనతఁడో చంద్రాననా! వింటివే ?.

గీ॥ తాను మెట్రిక్యులేషనుతోనె చదువు
విడుచునట ? యింకననుఁ గష్టపడి పరీక్ష
ప్యాసుగమ్మనుచుండె; నా వరుసచూడ
నాతఁడుద్యోగమిప్పించు నంచునెంతు.

గీ॥ అయినఁ బట్టపరీక్ష ప్యాసయినవరకు
మానవలెనని లేదు నామానసమున
నింతకును నెంతప్రాప్తమో యెవ్వఁడెఱుఁగు"
ననుచు భాషించు సీతతో నప్పుడపుడు.

గీ॥ వేడుకలు పరిహాసముల్ వింతలు గుస
గుసలు కథలును నవ్వులు నెసఁగమెసఁగ
నాయువస్థ బాల్యక్రీడయుల్లె వార
లిరువురు గడుపుచుండిరిదే విధాన.

సీ॥ మందొంటఁబట్టెను మాంద్యంబు తగ్గెను
నన్నంబుపైఁ గొంతయాశకలిగె
తలనొప్పియునుబోయెఁ దరిగెనాయాసమ్ము
జ్వరములేమిని నీరసమ్ముడంగె
లేచి కూర్చుండఁగల్గెను నించుకించుక
యడుగులు తడబడ నడువఁదొడగెఁ

అవయవంబులయందు జవసత్వములుగూడె
స్వేచ్ఛగాఁదిరుగాడు చేవదనరె
చిన్నపనులను మెల్లఁగాఁ జేయుచుండె
నాటపాటలు చదువులు నన్నియును య
థావిధి జరుపఁబూనె సీతాలతాంగి
తల్లిదండ్రులుఁ బ్రియుఁడును నుల్లసిల్ల.
ఉ॥ అల్లనఁ జిక్కువిప్పి తలయంటి జలమ్ములువోసి, సీతకుఁ
దెల్లనిబట్టలిచ్చి నును తేటొనఁగూర్చుచు జానకమ్మ తా
నల్లనియచ్చుబెల్లమున నాలుగుపుంజిల పొంగుబూరెలఁ
వల్లభునాజ్ఞగైకొని యుపారమ్ముఁపెట్టెను నమ్మవారికిఁ.
శా॥ రంగారంగ మొగానఁబూర్వపుఁగళల్ రాణింప, నాబాలశు
ష్కాంగంబుల్ మరలఁ యథావిధిమనోజ్ఞాకారముంబూన, నెం
దుంగోరంత కొరంతలేక వెలిగెఁ దొల్లింటి సింగారపుం
బంగారంపు నిగారపుం జిగితనూవల్లిఁ విరాజిల్లఁగఁ.
క. కష్టంబులెల్ల సీతా
కష్టములటు సీత కెంతో కష్టతరములై
కష్టమ్ముపెట్టె; నిపుడా
కష్టమ్ములు విచ్చె; మంచికాలమువచ్చెఁ.
క॥ కాలిం బను కూలంబయి
కాళ్లియుఁ దనతండ్రి పట్టుకదలించెను న

కాలంబు మాత్రిమింక ను
రాలేదీగడియవఱకు రాజాననరుణ్.

క॥ పూర్వంపు బుద్ధిమానక
పూర్వఁపు దనపట్టుదలను బోవిడునకయే
పూర్వఁపు రీతినె మొదలిడెఁ
బూర్వఁపు యత్నముల కయ్యపూర్వఁడు మరలన్.

ఉ॥ బంధులకుత్తరాలనిపె బాలికకెచ్చటనైనమంచి సం
బంధము గల్గెనేని జతపర్చఁడటంచును; మేనయల్లుసం
బంధపుటాశ లేకమును బాయక, మానక జానకమ్మతా
నుందగుసాధనంబునుగనుంగొనయత్న మొసర్చనెప్పుడున్

గీ॥ పండుగకు నేమయిన నీయవలసివచ్చె
ననుచు రామచంద్రుని సాగనంపనెంచి
,,చదువుపోవును మరల వచ్చెదవుగానఁ
జను" మనుచుఁబల్కె మెల్లంగా శరభరాజు॥

గీ! సీతతోడఁబ్రసంగంబు సేయుచున్న
యత్తకడకేగి మామపొమ్మనినవార్త
దీనవదనుఁడై యాతండు తెలిపెనపుడు
తల్లియునుగూతురునుగూడఁదల్లడిల్ల॥

ఉ॥ పండుగకట్లు మీవలసి వచ్చెనటంచును నెంచి,' నిన్ను నిం
దుండఁగనీకపొమ్మనుచునుండిరి మామయగారు? కానినీ

వుందు! భయంబులేదెటులనో సవరించెదనేనె; యింతకున్
బందుగకట్నమిచ్చు భగవంతుఁడె నీకు విచారమేటికిన్ ॥

గీ॥ అనిపలికి జానకమ్మ మేనల్లుతోడ
సీతతోడనట్టులె చాలసేపువరకు
భావిసంగతులనుగూర్చి పలువిధములఁ
దలఁచుచుండంగ నాటి మధ్యాహ్నమందు॥

క॥ అరగంటైె యెచటికో చని
పరుగుననుదెంచి తొట్రుపడుచును నింటం
జొరఁబడి చావడి తలుపులు
శరభాఖ్యుఁడు మూసె నేమిజరిగెనొ తనకున్ ॥

గీ! తలుపులనుమూసి నిట్టూర్పు లొలుకుచుండ
భార్యకడకేగుదెంచి యా బ్రాహ్మణుండు
పలికెనీలీల గద్గదస్వరముతోడ
రామచంద్రుఁడుఁ సీత విభ్రమముజెంద ॥

శా॥ నేనెంతైన నదృష్టవంతుఁడఁగదా ! నిక్కంబుగానేడు నా
ప్రాణాలిట్లరచేతనుంచుకొనుచుఁ బర్విత్తుచుఁ వచ్చితిఁ
నేనీనాడిలుబాసినట్టిక్షణమింతీ! యెట్టిదోకాని యో
హో!నాపైఁబడనున్నగండమదియెట్లోతప్పిపోయెంజుమీ!॥

మ॥ మనయమ్మాయికీయుక్తమైనయొకసంబంధంబుచేకూరెనం
చును మాటాడఁగమీరురావలయునంచుఁ బేరిసుబ్బన్నని

న్న నెనాకుంగబురంపె నావిషయమున్మాటాడనూహించి యా
పనిపైఁ బోవుచునుండ మార్గమున నాప్రారబ్ధకర్మంబునన్॥

ఉ॥ ఏమనియందు నూర్గురకు నెక్కుఁడు శిష్యులతోడ శంకర
స్వాములవారు నాకెదురువచ్చుచుఁ గన్పడినారు తోడనే
స్వామికిభిక్షయీయవలెఁ జచ్చితిరా భగవంతుఁడా యటం
చీమెయి నానికంటఁబడకే పరుగెత్తుచు వచ్చితిజుంమీ! ॥

ఉ॥ కంటనొకింతయుంబడక గ్రక్కునవచ్చితిఁగాని లేనిచో
వెంటనె భిక్షకై కొఱికివేయఁడెప్రాణములైదుఁగూడ నా
కంటికి భూతమట్లతఁడు కన్పడుచుండెను నింకమీఁద నే
నింటనెయుందు లేడనుమి యెవ్వరుతల్పులుగుద్దిపిల్చినన్॥

క॥ వీఁడిల్లుకాల ! ”ఎంతకుఁ
బోడట ! తనపాదకట్నమును జెల్లింపన్
బీడించుక తింటాడట !
లేడనుమీ ! శరభరాజు లేడనుమింటన్॥

గీ। నూరుగురితోడఁగొంపలునూర్చునంట
వేలువందలుపాదకట్నాలునంట!
బీదసాదులుననుమాటలేదెయంట!
భిక్షయిడకున్న నాంక్షలు పెట్టునంట ! ॥

ఉ॥ కొట్టితినంచునాపయినిగోపముమానుము! మానకున్నచోఁ
గొట్టుమునీవుఁగూడనను గోపముచెందను; నంతెకాని, నా

గుట్టును బైటఁబెట్టకుము కొంపకనర్థమువచ్చు నిన్నికన్
గొట్టనుగొట్టనెన్నఁడును గోపముజెందను దిట్టనింతయున్॥

క॥ తలుపులుదీయకుమీ! గడి
యలుకడు జాగ్రత్తసుమ్మి ?యనియాతురతన్
బలుకుచు నాతఁడు గదిలో
పలికింజని మంచమందుఁబండుకొనంగన్॥

క॥ కలకలమనికిలకిలమని
పలుతెఱఁగుల శరభరాజు పలికినపలుకుల్
తలపోయుచుఁ గడుపులు చె
క్కలుగా నామువురు నవ్వఁగడగిరిమిగులన్.

గీ॥ నాఁడు మొదలుగ మరిమూఁడునాళ్ళవరకు
శరభరాజాగ్రహించునన్ వెరపుచేత
వీధితలుపులు తెరువక విసుగుకొనుచుఁ
గాలమును వారుముగ్గురుఁగడపిరంత॥

గీ॥ శరభరాజును నట్లెమంచానఁజేరి
కాలమునుభీతచిత్తుఁడై గడపుచుండె;
అతఁడు తనభోజనము వేళలందుఁదప్ప
గదివిడిచిపైకిరాఁడొక్కగడియయైన॥

ఉ॥ ఏమయినన్ రవంతధ్వనియొచ్చటనైనను నాలకించుచున్
జీమచిటుక్కు మన్నఁదన చెంతకు భీతునుగోర వచ్చునా

స్వాములవారిశిష్యులని చెప్పనఁద్రుళ్ళిపడంగఁజొచ్చెఁదా;
నీమెయి మూఁడునాళ్ళరుగ నింతటనాలవనాటిప్రొద్దునన్

గీ॥ శరభరాజు గుమ్మముకడఁజతికిలఁబడి
వ్రేళ్ళనేమేమొ లెక్కలు వేసికొనుచు
నొంటిరిగనుండఁగాఁబెరటింటినుండి
గుండెలను రెండుచేతులఁగొట్టుకొనుచు॥

మ॥ కనులందశ్రులుగార, గద్గదికతోఁగంఠస్వరంబొప్ప, నా
వనజాతేక్షణ జానకమ్మయటకుం బర్వెత్తుచున్ వచ్చి, యి
ట్లను"నయ్యో!మనకొంపమున్గెనిఁకనేమందున్ గులంబందునన్
మనకయ్యెన్ వెలి,నీళ్ళుపుట్టవిఁకసామాన్యంబుగానెచ్చటన్

శా॥ ఏమే? యేమది? యేమియయ్యెఁ ద్వరగా నేమో యెఱిం
గింపు మం
చామాటల్ వినిలుబ్ధుఁడాతురతతోనామెన్ సమీపింపఁగా
"ఏమేమంచునుమీరునన్నడుగరాదేమయ్యెనోయయ్యె;నిం
కేమైనన్ మనసీత గొంతుకను మీరేకోసినారింతకున్॥

శా॥ "అయ్యయ్యో! మనసీతగొంతుకను నేనాకోసినానిప్పుడే
మయ్యెన్ జెప్పకయేడుపెందుల కెజెప్మా"యంచుఁజీకాకుతో
నయ్యబ్జాక్షికనంగనామెయును "మీయత్నంబుసిద్ధించెఁగా
నయ్యున్ ఖర్చిఁకఁగాదు; సీతకువివాహంబెట్టులోనీపయిన్॥

ఉ॥ సందియమేల? చిన్నది రజస్వలయైనది; దానిజాతకం
బందు వివాహయోగము రవంతయులేదు; నరేకదా కులం

బందునసాటి బంధువులయందున నీ తలవంపు మీకు నా
కుం దుదకిట్లు వచ్చె; మనకుంగతియేమిఁక నేమిసేయుదుర్॥

ఉ॥ చిన్నది యీడుదప్పె నిఁకఁ జేయకతప్పదు పెండ్లియంచు నే
నెన్నివిధాలఁ జెప్పకొని యేడ్చితిఁ; జెట్టనుబుస్సుమంచు నే
నన్నది లేశముం దలవరైగికదా? యిపుడేమిదారి? యే
మున్నదిసాధనంబు? గతులున్న వెమీకునునాకునక్కటా!॥

ఉ॥ పెద్దలు మీకునాకు వెలిపెట్టిననోర్చెదరో? కుమార్తెతాఁ
బెద్దదియైనమాట వెలిపెట్టక యట్లుని జేరఁదీసి యి
య్యిద్దరికిన్ రహస్యముగ నెచ్చటనేన్ ముడిపైతురో? అయో
ముద్దులబిడ్డ నేనడిసముద్రములోఁ బడవైతురో కదా?॥

గీ॥ అమ్మలక్కల బుగ్గపోట్లందఁజాలఁ
బుట్టినింటికి నాకర్మమునను బోదు
కటకటా! సీతతోడనే గంగలోన
నురికెదరో మీరలట్లులేయురుకుఁడింక ॥

మ॥ అనికన్నీరొలుకంగ రివ్వుమనియయ్యబ్జాక్షి వంటింటికై
పునకుం బోవుచునుండఁలుబ్ధుఁడుకరంబుల్ సాచిఁ యానే!
[యెనే!
మనకర్మంబిది యిట్టులున్నయది; యేమార్గంబుచేనైననిం
దనుదప్పించుకొనంగఁజూడవలెఁగర్తవ్యం బెఱింగింపుమా!

ఉ॥ గ్రామమువారిపైఁబడి, బకాసురుకైవడిఁ జంపుచుండెనా
స్వాములవారు; కాల్గదపఁజాలను గావున రాత్రివేళ నే
డేమయినన్ రహస్యముగ నేగెద సుబ్బనతోడనంతయున్
సామముగాఁబ్రసంగమునుసల్పెదఁగార్యమునిశ్చయించెదన్॥

చ॥ నినుబ్రతిమాలుకొందునిఁకనీవొకయింతయునీరహస్యమున్
మనయిలుదాటనీకుము ప్రమాదవశం బెవరేమిసేతు రం
గన! వినుమాఁడుబిడ్డలను గల్గినవారిటువంటి కష్టముల్
గనెదరుచాటుచాటుననె కన్నెలకున్ముడివైతురేకదా: ॥

గీ॥ నమ్మ్మమిదిమూఁడునాలుగు నాళ్లలోనె
యేదయిననొక్క సంబంధమేనుగూర్చి
యేకరాత్రివివాహ మొందేనొనర్తు
లలన! రెండవకంటికిఁ దెలియకుండ ॥

గీ॥ అనుటయును జానకమ్మ మీరాడినంత
నటుకు సత్యంబెకాని నాపశ్నవినుఁడు!
ఏకరణిదాచఁగలవారొ యీరహస్య
మెవ్వరెఱుఁగనియట్లు మీరింకమీఁద॥

మ॥ తనకున్ సీతనొసంగలేదనుచుఁజిత్తంబందుఁగోపంబుపెం
పునమేనల్లుఁడురామచంద్రుఁడిఁక రేపోనేఁడో తానేగి, య
ల్లననాస్వాములవారిఁగాంచి,యిది తెల్లంబౌనటుల్ చెప్పి, యాం
క్షనుబెట్టింపఁడె? దానిఁదీర్చుకొనకొక్కం బెంతొ ఖర్చౌఁగదా॥

సీ॥ స్వాములవారిభిక్షుకు నెంతలేదన్న
నుండఁగావలెఁగదా రెండునూర్లు !
పాదకట్నంబంచుఁ బట్టిపీడింపంగ
సర్పింపవలెఁగదా నైదునూర్లు !
మనసీతచేవెలి మరలించుకొనుటకు,
నీయఁగావలెఁగదా యేడునూర్లు !
ఆమీఁదపై ఖర్చులందందులంచాలఁ
బోయఁగావలెఁగదా మూఁడునూర్లు !
మరియు స్వాములవారి సముఖమందె
పెండ్లిసేయుటయే సంభవించెనేని
వందలేకావు, వేలును వదలిపోవు;
పైనిమీఁచిత్తమును సీతభాగ్యమింక॥
గీ॥ తప్పదిదిమీకు సీతనాతనికొసంగ
కున్నఁ; గావునరవ్వలేకుండఁ జల్ల
చల్లగాఁబిల్ల నామేనయల్లుఁగూర్చి
పెండ్లియయ్యె నటంచనిపించుకొనుఁడు? ॥
గీ॥ పలుపలుకులేల? కడసారిపలుకువినుఁడు!
పిధిఁబడి వేనవేల్ ఖర్చుపెట్టువారొ?
సీతనారామచంద్రుని జేర్చువారొ ?
యేదిసమ్మతమో నిశ్చయించుకొనుఁడు ! ॥

గీ॥ అనఁగవిని నిప్పుద్రొక్కినయట్టి కోఁతి
గతిని, నున్మాదమెత్తినకరణి, దయ్య
మూనినవిధాన లేశమున్ మేనిపైని
జ్ఞానమదిలేక యూరకే గంతులిడుచు ॥

శా॥ "వేలే? వేలకువేలకే? నిజముగా వెచ్చించి జీవించుటె
ట్లో? లేదేయిఁక నేయుపాయమును? వేలే? వేలె? వేలే యటం
చాలీలన్ మదిమాలిపల్కుచును లోభాగ్రేసరుండంతఁదా
నేలన్ వ్రాలెనుమూర్ఛచెందినగతిన్ నిట్టూర్పులంబుచ్చుచున్

ఉ॥ అంతట జ్ఞానకమ్మ భయబందిపతిన్ బిగియారఁబట్టి, నా
వింతలఁబొంచియుండి కనిపెట్టుచుండిన రామచంద్రుఁడున్
జెంతకువచ్చె; నిర్వురును శీతలమైనజలమ్ము మోమునం
దెంతయుఁ జల్లఁ గొంతతడవేగినయంతనె లుబ్ధుఁడల్లనన్ ॥

చ॥ కనులనువిచ్చి, కట్టెదుటఁగన్పడుచుండిన రామచంద్రునిన్
గనుఁగొని, దుఃఖబాష్పములు గార్చుచులేచి, తటాలుమం
[చునా
తనిబిగియారఁగౌఁగిటనుదాల్చి, మొగానమొగమ్ముచేర్చి నె
మ్మనమునఁదెచ్చుకొన్నయభిమానముతోఁ బ్రతిమాలునీగతిన్ ॥

సీ॥ నాతండ్రి! రావోయి! నాయన్న రావోయి!
నాకొంపదీయుట న్యాయమోయి!
నామాటవినుమోయి! నీమామనుగదోయి!
నాయందుదుర్బుద్ధి వాయుమోయి!

గుట్టెల్ల చెరిచి నాపుట్టుముంపకుమోయి!
కోరి గడ్డముబట్టుకొందునోయి
నీకుజిక్కితినోయి! నీయిష్టమేనోయి
బ్రతికించి నన్నుఁ గాపాడుమోయి
నాదుబ్రతుకెల్ల నీయధీనమెకదోయి
నేనునీవాఁడనెకదోయి నిశ్చయముగ
ముద్దుసీతమ్మ వరహాలమూటనింక
నందుకొనుమోయి! యర్పించుకొందునోయి! ॥

ఉ॥ మారువచింపుమోయి! యనుమానముఁజెందకుమోయి!
కన్యనిం
కేరికొసంగనోయి! పరమేశ్వరు నానవచింతునోయి! నీ
కోరిననాఁడెపెండ్లియొనఁగూర్చెద నీపయిఁదప్పదోయి! నేఁ
గోరినయట్లునన్ ధనముఁగొల్లడనీయకుమోయి!యల్లుఁడా॥

చ॥ అనిపలుమారువేడుకొనుయల్లునకుంబ్రియముల్ ఘటించిభా
ర్యనుగని ‹‹నీదుపంతమెనుమాకొనసాగెనునెట్టకేలకున్
మనమునసీవుఁగూడననుమానముమానుము! పెండ్లియత్నమీ
దినమువనుండిచేయుము! గతించిన దానిఁదలంప నేటికిన్?

మ॥ మనసీతమ్మకు నీళ్ళుపోయువరకున్ మర్యాదగాపాడి గు
ట్టునుభద్రమ్ముగనుంచు మెవ్వరికి నేఁడున్ గేపునెల్లుండియున్
మనతల్లుల్ మరితీయఁబోకు మెటులైనన్ మూఁడునాళ్ళుంగతిం
చినచో నాపయిలగ్ననిశ్చయము నేఁజేయించెదన్ బెండ్లికై ॥

గీ॥ మగువ! యెల్లుండిబోగిపండుగయె యైనఁ
గనుమపండుగనాటి పొద్దునను కాని
యింటిలోనికిరాదుకదేసుమా త్రేన్ ?
కనుక! మనకదేపండుగదినము సుమ్మ

గీ॥ అనుశరభరాజుపల్కులు నాలకించి
యిన్నినాళ్లు కష్టమిాడేరెననుచు
నిర్భరానందభరితులై నెగడిరంత
జానకమ్మయు నారామచంద్రుఁ డపుడు ॥

చ॥ చదువరులెంచవచ్చును రజస్వలయైనదొసీత లేక తా
వదలకజానకమ్మ తనపట్టినపట్టును దీర్పనెంచి యి
య్యదియొకయుక్తిపన్నినదొయంచునుమాటనునట్టిసందియం
బెదజనియించె నింత కెవరేమి గ్రహింతురు స్త్రీల
మాయలన్ ॥

మ॥ అరిగెన్ మూడుదినాలు; నాలుగవనాడభ్యంగనస్నానమున్
నెరపెన్ సీతకుజానకమ్మ; మరియున్మేనల్లునిన్ నూతనాం
బరునింజేయఁ బదేపదేతనపతిన్ బ్రార్థింపఁ బ్రార్థింపనా
శరభాఖ్యుండుచికాకుతోఁ గనుమసంతాపంబుతోఁ గిన్కతో ॥

ఆ॥ వె॥ సీత బాలసారెచేసినప్పుడు తన
యత్తవారొసంగినట్టి చాపు
పురుగు కొట్టుక మిగులఁ జిరుగులుపడఁ బెట్టె
తీసి తీయలేక తీసి యొసఁగె ॥

ఉ॥ ,,పండుగపూట సీతకొకబట్టయు నొక్కనగైన లేకిటుల్
మొండిగనుంతురా? యిదియుమచ్చటయా?" యని జాన
కమ్మ, యా
మొండినిబట్టి పెక్కువిధముల్ బలవంతము పెట్టినంత నా
తం డెరువిచ్చె మేటిజలతారుననిండిన చీరయుఁ నగల్॥

సీ॥ తాకట్టుగాఁబెట్టితప్పించుకొనలేక
విడిచిన కాసులపేర్ల జతలు
కొదునఁబెట్టిధనంబుఁగొని గతించినయంతఁ
దనవశంబై నముత్యాలపేర్లు
తగవురానెఱుఁగ నీనగలేమొనీవేమొ
యనిమిగిల్చిన చంద్రహారములును
ధనవులేమిని నమ్ముకొనఁ జొకగాఁగొన్న
నానులుఁగంఠాలోత్తాణములును
నాగరా లుంగరాలాదిగాఁ గలట్టి
పలువిధంబుల భూషణంబులును నాడు
పెట్టెతీసి యమ్మాయికిఁ బెట్టుమనుచు
భద్రముసుమా యటంచును భార్యకొసఁగె॥

గీ॥ భూమిలోఁ బాతిపెట్టిన భూషణములు
పెట్టెలఁ భద్రపరచిన పట్టుబట్ట
లాదినంబునఁ బెకలించె నతఁడు మిగుల
జానకమ్మయు సీత యాశ్చర్యమొంద॥

సీ॥ సీమంతమును దీర్చి చేమంతులనుగూర్చి
జాళువా బంగారుజడ నమర్చి
చెంగల్వలకు శృంగ భంగమ్ముగావించు
కందోయిఁ గాటుక పొందుపరచి
కలకలలాడు చక్కనిముద్దుమొగమునన్
గళ్యాణతిలక మందముగ దిద్ది
కంటెయున్ గాసులుంగరములుఁ గంకణాల్
నానాదిగాఁగలనగలఁదొడఁగి
నాఁటిపండుగదినము సందడినినెల్ల
సీతకై గుత్తగాఁ గొన్నరీతిఁదనదు
కూఁతునెడముద్దుముచ్చటల్ కొఱఁతలేక
చక్కఁగాఁదీర్చుకొనఁ జొచ్చె జానకమ్మ॥

ఉ॥ కోరికలూరునట్లు తనకూఁతునలంకృతఁజేసి, మేటిజ
ల్తారుబుటాలడాలుకడుఁగ్రాలఁగ, లేతగులాబిరంగులన్
గేరెడుచీరయున్, బసుపుసిగ్గుల నుగ్గులులేని మేల్జరీ
గీరలపట్టురైకఁదొడగించెను దల్లికుతూహలంబునన్॥

గీ॥ అట్లలంకృతయైన సీతమ్మనాఁడు
పోతపోసినబంగారు బొమ్మవోలె
మరునిగజ్జెలగుఱ్ఱమ్ముకరణిఁజూడ
వేయికన్నులుఁ జాలనివిధము తోఁచె॥

శా॥ ఆసింగారమునాయొయారమును నాయందమ్ముచందమ్మునా
హాసోద్యన్ముఖమై గనిగ్యమునుగన్నారంగ వీక్షించి, హా!
యీసౌందర్యము నాకుమారికకు నేడెట్లబ్బెనోయంచు నా
డాసీతంగనికన్నతల్లియొకరంబాశ్చర్య మొందెన్ మదిన్॥

గీ॥ పెరటిలోస్నానమొనరించి తిరిగివచ్చు
రామచంద్రునిదృష్టులారాజసదన
యందునందటాలునం బడినంత నతండు
నిలువునన్ నీరగుచు నట్లె నిలచి పోయె॥

శా॥ ఆలోచించుచు వేళ్ళులెక్కిడుచు నాడాకస్మికావస్థ న
బ్బాలారత్నవినూత్న భాస్వదురులావణ్య ప్రభారాశిందా
నాలోకింపంగంగన్నుదోయివిఁరుమిట్లై మేనుబ్రమానై తుదిన్
బాలారత్నముసీతయాయనిమదిన్ భ్రాంతింగొనెందండ్రియున్॥

శా॥ చాలంగాలమునుండియాకృపణునైశ్వర్యంబుభూగర్భమం
దాలీలన్ బడియుండి నేడిటుమనోజ్ఞాకారముంబూని య
బ్బాలారత్నముగాంగ వచ్చెనోయనన్ భాసిల్లెనాసీత; బొం
బోలం జూడంగ సీత నిశ్చయముగాభూజాతయానేకదా ?

శా॥ సింగారించుట పూర్తియాటయునునాసీమంతినీరత్న మా
రంగన్మంగళవిగ్రహన్ గరవుతీరన్ గాంచి ముద్దాడి లో
నంగౌతూహలముప్పతిల్లంబతిచెంతన్నిల్చిమొక్కింపమొ
క్కింగన్యామణితండ్రిపాదములకున్ గేల్మోడ్చిమోదమ్మునన్!

సీ॥ జుమికీలఁ గలడాలు గమియింపఁ గాఁజాలు
తాటంకముల తళత్తళ లెసంగ
వొక్కెంపు నిగనిగల్ గ్రిక్కిరింప గళానఁ
గా్రిలు హారాలు నుయ్యాలలూఁగ
చరణ మంజీర ఝుంఝుణఝుణారావ కం
కణ ఘుణాఘుణఘుణక్వణము లలర
నాణెంపు నడుము నొడ్డాణంపుఁ జిరుగజ్జె
లల్లసల్లన ఘల్లుఘల్లు రసఁగ
వదనరదనమ్ములకును జక్కఁదన మొసఁగి
చంద్రికలనవ్వు లేనవ్వు సందడింపఁ
దనకడకువచ్చి మ్రొక్కిన తనయనెత్తి
యక్కునంజేర్చి చెక్కుముద్దాడియాడి॥

గీ॥ "శీఘ్రమేవ కల్యాణసంసిద్ధిరస్తు
వాంఛితాభీష్ట సత్ఫలప్రాప్తిరస్తు!
ఆయురారోగ్య విభవో" స్తటంచు నాఁడు
కన్య నాశీర్వదించెను కన్నతండ్రి॥

ఉ॥ అంతటితోడఁబోక శరభాఖ్యుఁడుకూఁతుఁనిజాంకభాగమం
దెంతయుఁజేర్చి యాపయినినెందుకొమెల్లఁగరామచంద్రునిన్
జెంతకుఁబిల్చి సీతకడఁ జేరిచి బాహులుసాచి వారిన
త్యంతకుతూహలంబుననునక్కునమిక్కిలియాదరించుచున్

రాఁగలశుభసూచకములు
కాఁగల దంపతులు మీామొగమ్ములఁదోచెౘ
సాగించెదఁ గార్యంబిఁక
వేగమెయన జానకమ్మ వినివిని పిదపన్ ॥

క॥ వెలవెలబారిఁ నేమకమవింతగనున్నవి వీనిచర్య లా
జలనిధులింకునేమొ? కులశైలములేచునుగూలునేమొ చు
క్కలుఁదెగిరాలునేమొకొ జగంబుననెట్టియుపద్రవం బిఁకన్
గలుగునొయంచువింతగనుగాంతునిమోముఁనిగాంచియిట్లనున్

॥ మీాయాశీర్వాదములకు
మీాయభిమానమ్ములకును మీాపలుకులకున్
వేయినమస్కారమ్ములు
సేయుచునొకమాటనేనుజెప్పెదవినుఁడీ॥

క॥కడకొకచిల్లిగవ్వయునుఁగానలెనంచునునోరువిప్పి మీ
మ్మడుగఁడు, మేనయల్లుఁడనునల్లుఁడుగాఁగలవాఁడు, వీనికీ
వడువునఁజింకిచాపొకటి పంచుగుకట్న మొసంగి నారహో!
కడుపునలేనిప్రేమయదికౌగిఁటనుండు నెనాకుఁజెప్పఁడీ!॥

ఎందుకీ కౌఁగిలింతలిం కేటికిట్టి
ముద్దులాడుట లనుచు నాముదితపలుక
లోనముసిముసి నవ్వుల మేనయల్లు
నరసి యీారీతిపల్కె నాశరభరాజు॥

శా॥ వేళాకోళములాడుచున్న దిదనుఁ విన్నావటోయీ! యిటుల్
వేలుఁ వందలు నేనొసంగినను దృప్తింజెంద డేవందుచే
వేలుఁ వందలు మించుకట్నమును నర్పింపంగనున్నాడనీ
వేళఁ నీకటుగానదానిఁ గొనిసంప్రీతిన్ బ్రివర్తింపుమా!॥

ఉ॥ పండుగకట్నమంచు నొకపంచలచాపొక యుంగరంబున
ల్లుండగువాని కిచ్చెదరు లోకమునందున, నంతెకాని, యూ
తం డెదికోరునో తెలిసిదాని ఘటింపఁగఁజేయరెవ్వ, రా
పండుగనాడు; కానదది పండుగకట్నమె నీవె చెప్పుమా!॥

ఉ॥ నిండు మనంబు దేనిపయినీకు జనించెనో! వేలులక్షలుఁ
నిండినయట్లు దేనిఁగని నిత్యము సంతసమొందు డందు వా
యండజయానన, నాబిసరుహానన సీతను ముద్దుగుమ్మ నీ
పండుగనాడొసంగెదను బండుగకట్నముగా గ్రహింపుమా!

మ॥ అనిసీతాకరపల్లవంబతని హస్తాబ్జంబునందుంచి నం
తనె పాణిగ్రహణంబొనర్చి యతఁడానందాశ్రువుల్ గారఁగై
కొనెనా పండుగకట్నమంతదనకోర్కుల్ మొల్కలెత్తంగఁదా
మును నెన్నండునులేనిసిగ్గున శిరమ్ముఁ వంచెనాసీతయుఁ॥

చ॥ జరిపెను పెండ్లి కొన్నిదివసంబులకా గృహమేధి; యేగతిఁ
జరిపెనో, లగ్నమైనపు డొసంగినయట్లునికట్నమేమొ? యే
కరణినినెంతగాధనము ఖర్చొనరించెనో, యావిశేషముల్
శరభయగారి నైజగుణసంగతిఁ బట్టి గ్రహింపఁగోరెదఁ॥

సంపూర్ణము.

ఇయ్యది సాంఘికవిషయ పద్యకావ్యము. హాస్యరస ప్రధానము. హాస్యరసప్రధానములగు వచనకావ్యములు మన యాంధ్రభాషయం దచ్చటచ్చట నున్నవి కాని, యిట్టి పద్యకావ్యములు మాత్రము మృగ్యములని నాతలంపు. ఈగ్రంథమును బూర్తి చేసిన తరువాత నియ్యది యాంధ్ర మహాశయుల హృదయముల రంజింపఁజేయఁగలదా లేదా యనుసంశయము నాకుఁ గలిగెను. అందుచే నప్పుడప్పుడిందలి పద్యములను విద్యాధికులగు నామిత్రులయొద్దఁ జదువుచు వచ్చితిని. వారిలో ముఖ్యులు మ. రా. శ్రీ బుర్రా శేషగిరిరావుపంతులు, ఎం. ఏ., గారును, అడిదము రామారావు పంతులుగారును. క్రమక్రమముగ నేతత్కావ్యప్రసంగ మీ ప్రాంతమందలి పండితమండలియందు వ్యాపింపఁదొడంగెను. అందుమూలమున ననేకసభలయందు విద్వాంసులయెదుట నీకావ్యమును జదువు మహాభాగ్యము నాకుఁ బలుమారు లభించినది. నాయం దభిమానముండుటచేతనో, యీకావ్యమునం దించుకప్రాశస్త్యముండుటచేతనో విద్యాధికు లెల్లరు నేతత్కావ్యనిర్మాణచాతుర్యమును గొనియాడి త్వరలోఁ బ్రకటింపుమని నన్నుఁ బ్రోత్సాహపరచిరి.

కాలవైపరీత్యముచేత నే నీగ్రంథమును బ్రకటించుట కశక్తుఁడనై యుంటిని. అది గ్రహించి నామిత్రులగు మ.రా.శ్రీ

చేవూరు సుబ్బారావుపంతులు బి. ఏ.గారు నాకభయమొసంగి నన్నుఁగూర్చియు, నా కావ్యమును గూర్చియుఁ దమ జనకు లగు మ.రా.శ్రీ చేవూరుసన్యాసిరాజు పంతులుగారితో విన్న వించిరి. సన్యాసిరాజు పంతులుగారు కవితాభిమానులు. ఉదా రశీలురు. భాగవతోత్తములు. వారు తోడ్పడకుండినచో నీ గ్రంథ మింకనుగొంతకాల మనాముకమై పడియుండవలసినదే ఆయనకే యీగ్రంథమును గృతిసమర్పింపవలయునని తొలుత నిశ్చయించుకొంటిని. కాని సన్యాసిరాజు పంతులుగారు "భా స్కరశివరామకృష్ణ" అను మకుటముతో సర్వస్వరూపుండగు సర్వేశ్వరునియందే తదంకిత భారముంచవలయునని నాకాజ్ఞా పించుటచే, నాయభిమతము కొనసాగలేదు.

ఏతత్కావ్యప్రకటనమున పంతులుగారు నాకొనరించిన మహోపకారమునకు, సర్వేశ్వరుఁడు వారిని వారికుటుంబమును నిరంతరాయురైశ్వర్యాభి వృద్ధితో రక్షించుచుండుఁగావుత మని కోరుచు, మత్కృతజ్ఞతాసూచక పద్యము లీక్రిందఁ బొందుపరచుచున్నాఁడను.

మ॥ అతిసామాన్యులకందరాని సుకవీంద్రాశీర్వచోలబ్ధశా
శ్వతభాస్వద్విభవాయురున్నత యశస్సంపద్విశేషమ్ములన్
సుతసద్బంధుహితాశ్రితప్రతతితో శోభిల్లుముద్యద్ధతిన్
సతతంబీవు ధరామరాన్వయమణీ! సన్యాసిరాజాగ్రణీ! ॥

మ॥ ధనికుండై కవితాప్రపంచమున నుద్యత్కీర్తి నార్జించువాఁ
డనఘానూటనొకండు; దుర్వ్యయముదుష్టాలాపమున్ దుష్ప్రభో

ధనమేలఁగొల్పుధనమ్ముచోటఁ బరమార్థజ్ఞానముంగల్గు స
జ్జనులీలోకమునందు మృగ్యులుసుమీ సన్యాసిరాజాగ్రణీ!
[illegible]శక్తియుడంగలేదు, కవివాక్యంబెందు వ్యర్థంబుగా
దవనిన్ దొల్లిటి సత్కవీశ్వరుల శాపానుగ్రహప్రజ్ఞ లో
టువడన్ లే, దిఁక నాదరించు తమబోటుల్ మేటిదాతల్ గుణ
స్తవనీయుల్ కరవౌటచింత్యముసుమీ సన్యాసిరాజాగ్రణీ!

సీ॥ శంఖచక్రగదాది సాధనంబులతోడఁ
పుట్టెనే తొల్లింటి భోజరాజు
ఘనచతుర్బాహుసంకలితుఁడై పొడమెనే
రాణ్మహేంద్రపురీవరప్రభుండు
కవచకుండలయుతాంగములతో వెలసెనే
యానాటి కృష్ణరాయాధిపుండు
అగ్నికుండంబునం దవతారమొందెనే
సర్వజ్ఞసింగమక్ష్మావరుండు
వారల నిరంతర యశశ్శరీరములకుఁ
గవితయెడఁ గవులయెడలఁ గలిగినట్టి
గౌరవాదరణమ్ములే కారణములు
ఆశ్రితామరభూజ ! సన్యాసిరాజ !

సీ॥ జనకసన్నిభుఁడు నీజనకుండు నినుగన్న
తల్లి మేటిపతివ్రతామతల్లి
నీమందిరంబిందిరామందిరసమంబు
సుగుణాలప్రోవు నీ[illegible]

నీకరం బార్త్త రత్నాకరంబు త్వదీయ
వర్త్తనంబు బుధప్రకీర్త్తనంబు
నీహితంబఖిలార్థిగేహికరహితంబు
ధర్మ్మాంచితంబు తద్వాంఛితంబు
నీదుఝాతంబు పూతంబు నీదుపేరు
నాధునికకవుల చరిత్రమందుఁ జేరు
వినుతకవితాభినవభోజ ! విమలతేజ !
ఆశ్రితామరభూజ ! సన్న్యాశిరాజ !

విజయనగరము
23—10—1919

ఇట్లు
భాషాసేవకుడు
కృతికర్త

*